

ЛІДА — ГОРАД ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ

Старажытная Ліда сталася горадам Францыска Скарыны. Да Дня незалежнасці рэспублікі тут было прымеркавана адкрыццё помніка сьляху беларускага першадрукара і асветніка. Ён узрушыў многіх людзей, што спяшаюцца дарогі многіх людзей, што спяшаюцца па будзённых і духоўных справах, — паміж храмам і будынкам гарадскога Савета. Дарэчы, помнік і паўстаў па волі гэтых людзей, грамадзян Ліды, якія пажадалі, каб менавіта Скарына ўзяў іх пад сваё крыло, і ахвяравалі працоўныя рублі на высакародную справу. "Бярыце і чытайце" — словы, напісаныя на

помніку, звернутыя да кожнага. Вывучайце тое, што створана чалавецтвам на працягу тысячагоддзяў, набірайцеся мудрасці, неабходнай сёння, каб не ўпасці ў адчай, знайсці правільную дарогу, — вучыце Скарына.

Аўтар помніка — вядомы беларускі скульптар Валерый Янушкевіч, які ўжо не першы раз звяртаецца да постаці Францыска Скарыны.

Д. ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКУ: помнік Ф. Скарыне ў Лідзе.

Фота Г. ГАЙДУРАВА.

БЫВАЮЧЫ на Беларускай літаратурнай аб'яднанні "Белавежа". Пра іх творчасць пісаў у прадмове да падборкі вершаў і апавяданняў "Белавежцаў", апублікаваных у часопісе "Беларусь" (1991, N 9). Летась лідэр гэтай творчай арганізацыі і прафесар філалогіі Ян Чыквін выдаў апошні, здаецца, пяты зборнік сваіх вершаў. Аўтар даў сваёй кніжцы мажорны загаловак — "Кругавая чара". У беларускай і польскай

Чаму нікому нельга лёсу перайначыць!
Не адсумуе смутак нашых ўсіх зямных трывог —
З вачэй злітае белы голуб плачу.
І што ёсць час — рака ці акіяні!
Вытокі дзе яго! І дзе яго скрыжалі!
Смыліць бяскрылы лёт жыцця, нібы павеў фіранкі, —
З вачэй злітае белы анёл жалю.
А чым свабода ёсць! —
Для розуму, для сэрца й рук —
Цудоўны божы дар!

НАТАТКІ ПРА ТВОРЧАСЦЬ

Яна ЧЫКВІНА

БЫЦЦЁ І ЧАС У ЛЮСТЭРКУ ПАЭЗІІ

мовах слова чара — дыялектны варыянт чаркі, келіха, кубка, асацыяцыя з сяброўскім застоллем, вясялай бяседай. Але чытач не сустрэнецца тут з "аргічнай" паэзіяй у стылі ранняга Пушкіна альбо Амара Хаяма. У кніжцы Яна Чыквіна няма верша, які звычайна "ахрышчае" ўвесь зборнік. Затое ёсць "Крык начной савы", "Калапс", "Апошняя вячэра", "Даўно нежывы бацька полем ідзе", "Каму за сорака, той пазначаны ўжо...", "Герояў ужо няма — асталіся мундзіры...", "Сляза арабіны", "За цішынёю самоты", "Трывожная альба".

Пыхлівы чалавечы мык!
Чаму усё жыццё свайго каменя пхаем пад гару!
Адгадкі ў свеце, мабыць, ёсць...
Але не выкажа язык.

Здаецца, зусім не выпадкова польская даследчыца Тэрэса Занеўская, аналізуючы "герменэўтыку" ключавых вобразаў і кампазіцыю паэта (яе артыкул "Свет сумежажа" друкаваўся ў нашым штотыднёвіку "Культура", 1993, 24 крас.), тлумачыць "кругавую чару" у сэнсе чаравання (польскае чар, беларускае чары), зачарованага кола жыцця і пазнання. "Дарога пазнання, — кажа Т. Занеўская, — нагадвае кола, лінія якога не набліжае і не аддаляе ад загадкі свету. Гэта зачарованае кола, яно з'яўляецца адначасова пасткаю, з якой няма ўжо выйсця".

Як бачым, кніжка пачынаецца з верша, дзе задаюцца пытанні, якія хвалювалі філасофію нашага стагоддзя. Успомнім кнігі М. Хайдэгера "Быццё і час" (1927), Ж.П. Сартра "Быццё і нішто" (1943), Э. Фрома "Уцёкі ад свабоды" (расійскае выданне, 1990). Урэшце, архетyp гэтага трагічнага бачання жыцця адлюстравана ў антычным міфе пра Сізіфа.

У "Кругавой чары" Яна Чыквіна выразна прагледзена гэты "гнасеалагічны" аспект трагізму. Але яго вытокі пачынаюцца з экзістэнцыяльна-прыроднага непраманнага духоўнага чалавекам злога і бессэнсоўнага пачатку жыцця. Пра гэта верш "Крык начной савы"

Характэрная для "Кругавой чары" элегічная танальнасць, антынамічнасць светабачання далучаюць аўтара да той плыні інтэлектуальнага трагізму, якая пачалася Эклезіястам, глыбока выявілася ў Дастаеўскага, Ніцшэ, польскага паэта Ц. Норвіда, у некаторых творах нашага М. Багдановіча, урэшце ў экзістэнцыялізме нашага стагоддзя. Чыста эстэтычны аналіз, мне здаецца, не здольны раскрыць амаль апакаліпсічны, часам іранічны драматызм гэтай кніжкі. Тут патрэбны выхад на грамадскі і духоўны вопыт паэта, а яшчэ — на сучасны сацыяльна-культурны працэс ва Усходняй Еўропе, якія можна абазначыць паняццем галапіруючай цывілізацыі.

Родная вёска Яна Чыквіна, куды ён нязменна вяртаецца (рэальна і ў паэтычных думках) завецца Дубічы Царкоўныя — надзвычай дакладнае паэтычнае найменне. Яно сімвалізуе арганічнасць традыцыйнай культуры, а яшчэ нейкі сялянскі фундаменталізм. Была неспакойная вясна 1940 года, калі там "на свет з'явіўся Янка".

Што ёсць быццё!
Што — чалавек! Што — Бог!

(Працяг на 7-й стар.)

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ДЗЯДЫ

ПАМІНАЮЦЬ ПРОДКАЎ

2 лістапада на Беларусі адзначалі дзень памяці продкаў Дзяды. Раніцай у царкоўных храмах пачаліся службы, якія працягваліся ўвесь тыдзень.

"Гэта традыцыя адзначаць Дзяды ўсталоецца надоўга, бо яна вельмі важная для духоўнага здароўя нашай нацыі", — сказаў Васіль Быкаў, які прысутнічаў пры ўстанавленні Капліцы Памяці каля будынка, дзе калісьці размяшчаўся рэспубліканскі НКУС. Ён адзначыў, што гэтае месца стала пачаткам шляху на Галгофу многіх тысяч беларусаў у нядаўнім мінулым.

Адзін з гэтых шляхоў — шлях у Курапаты, месца, дзе ў 1937—1941 гадах ахвярамі бальшавіцкага крывавага тэрору сталі тысячы невінаватых людзей. Тут 2 лістапада раніцай прадстаўнікі мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў усклалі вянкi і кветкі ў памяць знішчаных і загінуўшых. А днём па ініцыятыве Беларускага народнага фронту "Адраджэнне" там жа, у Курапатах, прайшоў жалобны мітынг-рэквіем, на якім выступілі старшыня беларускага парламента Станіслаў Шушкевіч, беларускія паэты Ніл Гілевіч і Рыгор Барадулін, лідэр БНФ Зянон Пазыняк. Прагучала жалобная літаратурна-музычная кампазіцыя, свяшчэннаслужыцелі каталіцкай, праваслаўнай, іўдзейскай канфесій адслужылі малебны. Прайшоў збор ахвяраваннай на будаўніцтва помніка ў Курапатах.

У той жа дзень на Маскоўскіх могілках адбылося адкрыццё надмагільнага помніка арганізатару Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады вучонаму-гісторыку Міхаілу Ткачову.

НА ЗДЫМКУ: Дзяды. У Курапатах.

ЛІТВА—БЕЛАРУСЬ

ЖЫЦЬ ПА-СУСЕДСКУ

Паміж Літвой і Беларуссю не засталася рознагалоссяў у сувязі з пытаннем аб дзяржаўнай граніцы. Адзіным спрэчным пагранічным пунктам да гэтага часу была чыгуначная станцыя Адутышкес з належачай ёй тэрыторыяй 5,6 гектара. Цяпер яна з'яўляецца ўласнасцю Літоўскай Рэспублікі. Беларусі, у сваю чаргу, на 99 гадоў здадзены ў арэнду санаторыі "Беларусь" у Друскінінкі. Такая дагаворанасць дасягнута ў час праведзенай 29 кастрычніка ў Вільнюсе сустрэчы дзяржаўных дэлегацый Літвы і Беларусі, якія ўзначальвалі прэм'ер-міністра Адольфас Шляжавічус і Вячаслаў Кебіч.

Дасягнута дагаворанасць і па іншых праблемах, якія цікавяць абодва бакі. Так, беларуская дэлегацыя з задавальненнем успрыняла рашэнне Літвы адкласці ўвядзенне візавага рэжыму ўезду для жыхароў Беларусі да 1 студзеня 1994 года.

Літва таксама створыць умовы Беларусі для адкрыцця прадстаўніцтва ў Клайпедскім порце. Беларуска дэлегацыя прапанавала ўкласці свае інвестыцыі ў расшырэнне порта, таму што зацікаўлена мець выхад да Балтыйскага мора. Плануецца таксама абмен гандлёвымі прадстаўніцтвамі.

Абмяркоўвалася магчымасць стварыць сумесны літоўска-беларускі камерцыйны банк, заснаваць сумесныя мытныя і пагранічныя пункты.

"МІНСК-2"

АБЫДЗЕЦА Ў КАПЕЕЧКУ

Аэрапорт "Мінск-2" ужо сёння тэхнічна здольны прымаць усе тыпы сучасных самалётаў. Аднак узро-

вень абслугоўвання пасажыраў надта далёкі ад таго, што існуе ў цывілізаваных краінах. У сувязі з гэтым на тэрыторыі аэрапорта ў самы бліжэйшы час плануецца будаўніцтва цэлага комплексу, куды ўвойдуць камфартабельная гасцініца, матэль, цэх па вытворчасці бартавога харчавання, цэнтр па тэхнічнаму абслугоўванню і рамонту самалётаў, сістэма па браніраванню і продажу авіябілетаў і іншыя аб'екты.

Больш таго, ужо знойдзены інвестар — у яго ролі згадзіўся выступіць адзін з лонданскіх банкаў: ён гатовы прадставіць на льготных умовах 6-працэнтны крэдыт з трыма гадамі мараторыя. Будаваць усе вышэйназваныя аб'екты "Мінска-2" бярэцца амерыканская фірма "Локхід", высакласныя спецыялісты якой зарэкамендавалі сябе пры будаўніцтве аэрапорта ў 32 краінах свету.

210 мільёнаў долараў — у такую суму абыдзецца прыёмнасць мець сучасны аэрапорт, які будзе адпавядаць міжнароднаму ўзроўню.

"З усіх рэспублік былога Саюза толькі дзяржава Балтый, у якіх да ўлады прыйшлі новыя сілы, змаглі ажыццявіць няхай хваравітыя, але рэальныя пераўтварэнні, якія заклалі асновы для іх інтэграцыі ў Еўрапейскае супольніцтва, як і эканамісты "новай хвалі", што прыйшлі да рычагоў кіравання ў Расіі пасля жніўня 1991 года, змаглі прадухіліць калапс эканомікі і зрушыць рэформы з мёртвага пункта. Рэфарматарская ж бяздарнасць "старых кадраў" з усёй відавочнасцю праявілася ў Беларусі і на Украіне, у якой яна была да таго ж памножана на палітычныя амбіцыі. Партыйна-гаспадарчае кіраўніцтва гэтых дзяржаў, якое прывыкла да ролі выканаўцаў каманд з "цэнтра", аказалася няздольным у новых умовах. Скарыстаўшы незалежнасць, супраць якой яны раней выступалі з мэтай захавання або нават умацавання сваё становішча ў рэспубліках, яны цяпер расплачваюцца за сваю эканамічную некампетэнтнасць палітычнымі інтарэсамі сваіх дзяржаў: то далучэннем да ваеннага блока з дзяржавамі Сярэдняй Азіі і Каўказа, то гатоўнасцю прадаць сваю частку Чарнаморскага флоту. Змена кабінетаў на Украіне паказала, што, як ні тасуй калоду з вопытных апаратчыкаў і "аксакалаў" ВПК, вынік адзін — "ахоўнікі" мінулага не могуць быць будаўнікамі будучыні".

Сяргей ЛЕЎШУНОЎ, намеснік старшыні Цэнтральнай рады Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады.

У ЮНЕСКА

ВЫСТУПЛЕННЕ МІНІСТРА

У Парыжы, у штаб-кватэры ЮНЕСКА, працягваецца 27-я сесія Генеральнай канферэнцыі гэтай міжнароднай арганізацыі. Беларуска дэлегацыя прымае ўдзел у рабоце пленарнага пасяджэння, галіновых камісій і камітэтаў, праводзіць сустрэчы з прадстаўнікамі міжнародных арганізацый і краін — удзельніц ЮНЕСКА.

На пасяджэнні камісіі "Культура: мінулае, сучаснае і будучае" выступіў член дэлегацыі міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Анатоль Бутэвіч. Ён расказаў пра ўдзел урадавых і няўрадавых арганізацый, грамадскасці Беларусі ў рэалізацыі многіх праграм ЮНЕСКА, у тым ліку тых, што праводзяцца ў рамках Сусветнага дзесяцігоддзя развіцця культуры. Гаварылася таксама пра сугучнасць праграм ЮНЕСКА па падтрымцы кнігавядання, далучэння да чытання дзяцей, узаемаперакладах. Міністр заклікаў нацыянальныя камісіі ЮНЕСКА падтрымаць ідэю правядзення ў Мінску ў маі 1994 года міжнароднай выстаўкі-кірмашу дзіцячай кнігі.

У час работы 27-й сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА адбудзецца вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Гарэцкага, будуць працаваць фотавыстаўкі і выстаўкі кніг.

МІЖНАРОДНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

ХТО ПОЙДЗЕ Ў ВОЙСКА?

На трэць "адсяяла" прызыўнікоў на вайсковую службу медыцынская камісія ў Жлобіне. Прычына — слабае фізічнае развіццё і розныя недахопы ў здароўі. Гэты факт сур'ёзна занепакоіў мясцовыя ўлады, якія неадкладна з дапамогай спецыялістаў правялі аналіз і прыйшлі да вываду, што асноўная прычына такога становішча — вынікі аварыі на Чарнобыльскай атамнай станцыі.

АФІЦЫЙНЫ ПРЫЁМ

ПАСОЛ ДАЕ ЎРОК

Бліскучы ўрок для тых, хто па нейкіх прычынах грэбуе беларускай мовай, даў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Турэцкай Рэспублікі ў Мінску Тансу Акандан. Сваю прамову на прыёме, наладжаным у гонар 70-й гадавіны з дня абвясчэння Турэцкай Рэспублікі, пан Акандан сказаў на беларускай мове. Толькі адну фразу пасол дазволіў сабе сказаць па-турэцку. Ды і тая была звернута да суайчыннікаў, якія знаходзіліся ў зале.

У слове ў адказ Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслаў Шушкевіч цёпла павіншаваў прысутных з нацыянальным святам Турэцкай Рэспублікі. Ён пацвердзіў вялікую зацікаўленасць беларускага боку ў наладжанні розных адносін з Турцыяй. Паводле слоў спікера, Беларусі ёсць чаму павучыцца ў турэцкіх сяброў і перш за ўсё стварэнню паспяхуднаму рыначнай эканомікі.

СИТУАЦЫЯ

КАМЕРСАНТЫ НА БІРЖЫ... ПРАЦЫ

Нечаканыя кліенты сталі з'яўляцца ў Магілёўскім цэнтры занятасці: былыя работнікі камерцыйных і прыватных прадпрыемстваў. Прычына пошукаў работы — няўпэўненасць у будучыні і ў сумленнасці партнёраў. У абласным цэнтры ўжо 20 працэнтаў усіх зарэгістраваных камерцыйных прадпрыемстваў не працуюць, а многія "камерсантаў" знаходзяцца ў вышукі.

ВЕСТКІ АДУСОЛЬ

"НЕ ДАЙЦЕ загінуць ільну!". Гэтымі словамі канчаецца зварот генеральных дырэктараў льноаб'яднанняў і дырэктараў льнозаводаў Беларусі да вярхоўных уладаў. З-за недалёкабачнай эканамічнай і фінансавай палітыкі ўрада ў льнаводстве склалася крытычная сітуацыя. У адкрытым лісце на імя С. Шушкевіча, В. Кебіча і С. Багданкевіча прапануецца канкрэтная праграма выратавання нашага льну.

ПЕРШЫ амерыканскі фермер-добраахвотнік прыехаў у Беларусь, ён мае намер вырошчваць рапс на забруджаных чарнобыльскай радыяцыйнай землях. А ўсяго прыбудуць да нас каля 20 амерыканскіх фермераў. Так прадугледжана міжнароднай праграмай "Фермер — фермеру".

ПАВЯЛІЧВАЕЦЦА колькасць крадзяжоў на чыгунцы. Толькі за 9 месяцаў 1993 года іх ужо маем 235. Гэта толькі ўчыненыя самімі работнікамі Беларускай чыгункі. А агульны грабеж вагонаў вылічаецца ў тысячач. Сёлета ў крадзяжах перавозімых грузаў удзельнічаў 161 чыгуначнік.

ПАТРЭБНА доўгатэрміновая праграма рэканструкцыі меліярацыйных сістэм на Палессі, бо толькі яны абароняць тутэйшых жыхароў і іх зямлю ад такой паводкі, якая была сёлета, і ад іншых стыхійных бедстваў. Да такіх высоў прыйшлі ўдзельнікі сустрэчы ў Лунінецкім раёне — вучоныя Акадэміі аграрных навук, інстытутаў меліярацыі і лугаводства, кіраўнікі раёнаў, якія найбольш пацярпелі ад разбуральнай паводкі.

17 ТЫСЯЧ гектараў лесу панішчылі летась пажары. Каб аднавіць страчанае, беларускія лесаводы на ясну 1994 года закладуць новыя бары і гаі на плошчы 19 тысяч гектараў. У асноўным будуць пасаджаны сасна, елка, дуб, бяроза, ясьень, клён.

Германія — адзін з галоўных эканамічных партнёраў маладой Рэспублікі Беларусь. Сувязі дзвюх краін пастаянна расшыраюцца, узабагачаюцца новымі формамі. Вось і нядаўна ў Мінску прайшлі Дні эканомікі зямлі Бадэн-Вюртэмберг. Галоўным вынікам іх стала, акрамя традыцыйнага заключэння гандлёвых пагадненняў, дамоўленасць аб адкрыцці ў Мінску прадстаўніцтва Міністэрства гандлю Германіі, а таксама аб стварэнні на зямлі Бадэн-Вюртэмберг Беларуска-германскага гандлёвага дома.

НА ЗДЫМКУ: у час перамоў паміж прадпрыемствамі дзвюх краін.

“МЕРСЕДЭС”, ВЯДОМА, ДОБРА,
АЛЕ ЭЛЕКТРЫЧКА ЛЕПШ

ЯЗДА ПА БЕЗДАРОЖЖЫ

Не зайздросьчу я сёння звычайным аўтамаатарам і нават тым, хто за рулём шыкоўных замежных машын, якіх зараз безліч на нашых аўтамагістралях. Не зайздросьчу, бо нават сярэдне-статыстычнай нашай зарплаты не хопіць на абслугоўванне, рамонт і, галоўнае, запраўку бензінам аўтамабіля. А ўжо пра стан нашых дарог і гаварыць не хочацца. Але — трэба. Трэба хаця б таму, што нашы беларускія дарогі — гэта міжнародныя транспартныя артэрыі. Беларусь з’яўляецца геапалітычным цэнтрам Еўропы, і тут перасякаюцца шляхі-дарогі практычна ва ўсіх накірунках: з Еўропы ў Азію, з рэспублік Прыбалтыкі на Украіну і ў Малдову.

адпавядае еўрапейскім нормам. Ездзіць па такіх дарогах небяспечна!

— І яны маюць рацыю, Юрый Вітальевіч, бо куды ж ідуць тыя грошы? У чым вы бачыце прычыны такога становішча на нашых дарогах?

— Адсутнасць вытворчасці вяртаючых святло фарбаў і плёнак, якія наносацца на паверхню знакаў, паказальнікаў і агароджы і з’яўляецца адной з прычын, якія выклікаюць нараканні вадзіцеляў.

Раней ва ўмовах цэнтралізаванага планавання светлаадлюстравальваючыя фарбы і плёнкі набываліся за мяжой і размяркоўваліся паміж саюзнымі рэспублікамі. Зараз жа гэта сістэма парушылася, а наладзіць вытворчасць у рэспубліцы пакуль немагчыма з-за адсутнасці тэхналогіі і кампанентаў для вырабу такіх фарбаў і плёнак. Патрэбна валюта, каб купіць гэта ўсё за мяжой.

— Але ж валюту мы атрымліваем у выглядзе транзітнага падатку...

— У адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам аб дарожных фондах усе паступленні ў дарожныя фонды, уключаючы валютныя, павінны выкарыстоўвацца на ўтрыманне, рамонт і будаўніцтва дарог. Расходваць валюту на іншыя мэты, не звязаныя з утрыманнем і развіццём аўтамабільных дарог агульнага карыстання, нельга.

Разам з тым, у адпаведнасці з пастановай Вярхоўнага Саве-

та Беларусі “Аб фарміраванні і выкарыстанні валютных фондаў Рэспублікі Беларусь у 1993 годзе”, усе валютныя паступленні канцэнтруюцца ў Дзяржаўным валютным фондзе, з якога атрымаць прызначанае дарожнікам па закону вельмі складана. Таму тыя, хто размяркоўвае замежную валюту, павінны зразумець, што нашы аўтадарогі з’яўляюцца ажыўленымі артэрыямі, якія звязваюць высокаразвітыя краіны з усходам і поўднем, і таму яны павінны адпавядаць еўрапейскім стандартам, і валюта павінна быць выдзелена дарожнікам у поўным аб’ёме.

— Юрый Вітальевіч, а наша хімічная прамысловасць хіба не мае магчымасці выпускаць гэтыя фарбы і плёнкі, якія адбіваюць святло?

— Міністэрству дарожнага будаўніцтва сумесна з іншымі міністэрствамі і ведамствамі трэба сур’ёзна задумацца аб арганізацыі вытворчасці фарбаў, плёнак і іншых неабходных матэрыялаў на прадпрыемствах рэспублікі, не выключачы закупку неабходнага абсталявання за мяжой.

— Аднак сёння ўжо не задумацца трэба, а наладжваць непасрэдныя кантакты і заключаць прамыя дагаворы з канкрэтнымі фірмамі, якія могуць паставіць абсталяванне па выпуску неабходных кампанентаў. Бо як бы ціха мы ні ехалі, далёка і бяспечна мы нікуды не прыедем па нашым бездарожжы.

Галіна АГАЛАКАВА.

...Сустрэўшыся ў Брэсце, былы партызан Я. Шапяцінскі і яго камандзір П. Пранягін вырашылі праехаць па мясцінах баявой маладосці. Яны пабывалі на месцы партызанскай стаянкі атрада імя Фрунзе ў Гуце-Міхаліне, што ў Івацэвіцкім раёне, у родным горадзе Шапяцінскага Слоніме, у Ляхавіцкім і Ганцавіцкім раёнах, у Пружанах і Ружанах. Браты па зброі наведвалі многія вёскі, сустрапіліся з сябрамі ваенных гадоў.

Якаў Шапяцінскі пасля партызанскага атрада быў у радах Савецкай Арміі, дайшоў да Берліна, мае шмат урадавых узнагарод, у тым ліку і медаль “За адвагу”. З 1962 года жыве ў Ізраілі. Але памяць пра беларускую зямлю заўсёды захоўвае ў сэрцы. І таму, калі сустрэў у сваім горадзе маладога інваліда з Беларусі Мікалая Шкулёва, пастараўся дапамагчы яму. Былы воін-афганец прайшоў курс лячэння ў Ізраілі, для яго быў зроблены пратэз.

Доўга існавала думка, што людзей яўрэйскай нацыянальнасці сярод народных мсціўцаў практычна не было. Але факты гавораць пра іншае: у пачатку 1942 года ў атрад імя Фрунзе было прынята 120 яўрэйў са Слоніма, Пружан, Ружан і іншых населеных пунктаў. Сярод іх быў і Якаў Шапяцінскі.

НА ЗДЫМКУ: Я. ШАПЯЦІНСКІ (злева), М. ШКУЛЁУ І П. ПРАНЯГІН ля помніка воінам-афганцам у Брэсце.

Тэкст і фота Э. КАБЯКА.

СУСТРАКАЮЦА ДЗЕЦІ ДЗВЮХ КРАІН

ШКОЛЬНІКАМ ДАПАМАГАЕ “ЖИЗНЬ”

Многія мінскія дзеці з задавальненнем успамінаюць дні, праведзеныя ў ліпені разам з амерыканскімі падлеткамі. Пяцідзённы маладзёжны лагэр, створаны ў Мінску летась беларускім прадстаўніцтвам міжнароднага выдавецтва “Жизнь”, падружжы дзесяткі школьнікаў з ЗША і Беларусі. Юныя амерыканцы, вярнуўшыся дамоў, цяпер у каледжах вывучаюць нашу мову і мараць зноў прыехаць у Беларусь.

Калі ў ліпені разам адпачылі каля тысячы вучняў мінскіх школ і каля паўсотні гасцей, то будучым летам гэтая колькасць павялічыцца. Такія лагэры плануецца адкрыць ужо ў пяці гарадах рэспублікі. Фінансаваць іх міжнароднаму выдавецтву “Жизнь” дапамагае на гэты раз “Сіці Хоуп Інтэрнэшнл” — дабрачынная арганізацыя, створаная сям’ёй Пола Моара, аб якой гэзета расказвала раней. Ужо ёсць дамоўленасць з амерыканскімі кампаніямі аб пастаўцы прадуктаў для гэтых лагераў.

Заснаванае ў Амерыцы ў 1946 годзе выдавецтва “Жизнь” выпускае розную хрысціянскую літаратуру. Пры гэтым актыўна займаецца дабрачыннай дзейнасцю. Прадстаўніцтва выдавецтва ёсць і ў многіх гарадах СНД, у тым ліку ў сталіцы нашай рэспублікі.

Дырэктар беларускага прадстаўніцтва Марцін Хаф прывёз у Мінск і сям’ю. Яго чатырнаццацігадовы сын і дзве дачкі — дванаццаці і дзесяці гадоў — за восем месяцаў ужо навучыліся гаварыць на нашай мове.

Марцін, які і яго бацька, сенатар кангрэса штата Кентукі, доўгія гады таксама займаецца дабрачыннай дзейнасцю. Да прыезду ў Мінск толькі ў Румыніі ён пабываў шэсць разоў, ажыццяўляючы

рознае гуманітарныя праграмы.

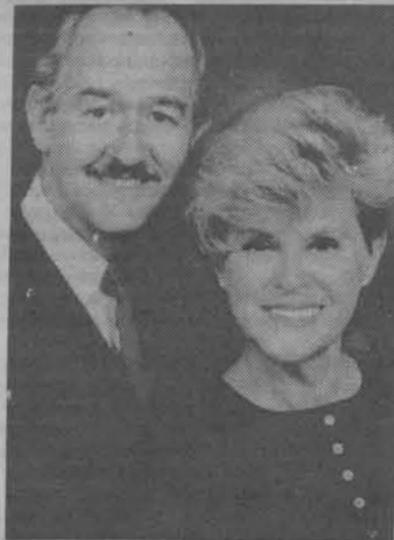
Марцін аб’ездзіў амаль усю Беларусь, гутарыў з людзьмі розных прафесій, многае вывучаў і назіраў. Аб’ектам сваёй дапамогі ён вырашыў выбраць школы. Пытанні аб тым, у чым сёння больш за ўсё яны маюць патрэбу, ён задаваў і ў гарадскім упраўленні адукацыі, і ў Савеце Міністраў рэспублікі.

Зрабіў для сябе вывад: каб паспяхова развівалася праграма камп’ютэрызацыі школ, іх трэба забяспечыць дыскетамі і эфектыўнымі ахоўнымі экранамі да камп’ютэраў, якія змяняюць шкоднае ўздзеянне на арганізм.

Усе свае планы Марцін ажыццяўляе разам з бацькам. Настаўнік па прафесіі, Джын Хаф, які пабываў нядаўна ў Беларусі, таксама імкнецца дапамагчы школьнікам. За чвэрць стагоддзя знаходжання сенатарам ён заваяваў вялікі аўтарытэт у кіраўнікоў розных арганізацый, кампаній, фірм. З іх дапамогай яму лягчы выконваць розныя гуманітарныя праекты.

Сваю беларускую праграму бацька з сынам ужо пачалі ажыццяўляць. У Мінск прыехала з вялікай колькасцю дыскет група амерыканцаў. Гэта людзі розных прафесій і ўзростаў, запрошаныя ў паездку міжнародным выдавецтвам “Жизнь”, якое ўзначальвае Боб Хоскінс. Каля дваццаці гадоў ён з’яўляецца прэзідэнтам гэтай міжнароднай арганізацыі. Дзякуючы яго падтрымцы, ажыццяўляюцца многія гуманітарныя праграмы ў розных краінах.

— Жадаючых прыехаць у СНД сярод амерыканцаў вельмі многа, — гаворыць Марцін Хаф, — таму што занадта доўга нас падзяляла жалезная заслона і яшчэ некалькі гадоў назад гэта было немагчыма.

Ёсць два месцы ў свеце, дзе больш за ўсё хочучы пабываць амерыканцы, — гэта СНД і Кітай. Скажаць, што ты пабываў у Беларусі, гэта вельмі многа. І я не бачыў ніводнага свайго сучасніка, які б пакідаў Беларусь незадаволеным: самыя дружалюбныя адносіны сустракаюць тут амерыканцы. Дарэчы, у сістэме сацыялізму я ўбачыў нямагла станоўчага.

Госці з ЗША даставілі дыскеты ў многія школы горада. У Доме афіцэраў яны правялі хрысціянскія гутаркі для мінчан. Жонка прэзідэнта “Жизни” місіс Хэзел Хоскінс вяла гутарку выключна з жанчынамі.

Праз месяц Марцін Хаф едзе ў ЗША. Тады і будзе там арганізаваны збор вялікай партыі фільтраў для манітораў. Калі яго дзеці даведзілі, што Нараджэнне Хрыстова ім давядзецца сустраць у Амерыцы, настрой ва ўсіх траіх сапсаваўся: з новымі сябрамі расставіцца зусім не хочацца.

Ніна МАРАДУДЗІНА.

НА ЗДЫМКУ: прэзідэнт міжнароднага выдавецтва “Жизнь” Боб ХОСКІНС са сваёй жонкай Хэзел.

КУРГАНЫ СЛАВЫ

У Віцебску адбылася навукова-практычная канферэнцыя “Курганы Славы Беларусі і іх роля ў нацыянальна-патрыятычным выхаванні моладзі”. У ёй бралі ўдзел вучоныя, педагогі, краязнаўцы, усе тыя нашы суайчыннікі, каму неаб’якаявая гісторыя Бацькаўшчыны. Канферэнцыя была прысвечана 50-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Горад на Дзвіне не выпадкова быў абраны месцам правядзення гэтай нарады. Віцебшчына найбольш пацярпела ў тыя незабыўныя, страшныя 1 418 дзён акупацыі, калі ў вобласці загінуў кожны трэці, а ў некаторых раёнах — кожны другі яе жыхар. Да 26 чэрвеня 1944 года, дня вызвалення Віцебска ад гітлераўцаў, у горадзе ацалела ўсяго 117 жыхароў.

У Прыдзвінскім краі насыпана пасля вайны 37 Курганоў Славы. “Курганы Бессмяротнасці”, — так называе народ гэтыя могілкі сваіх продкаў. Самы першы Курган Славы на Віцебшчыне з’явіўся ў 1963 годзе ў вёсцы Волса Браслаўскага раёна — у памяць аб 200 аднаўскоўцах, расстраляных гітлераўцамі. Ён, як і многія іншыя Курган Славы Беларусі, патрабуе рэканструкцыі і абнаўлення. Наша дзяржава не павінна шкадаваць грошай на ўвекавечанне нацыянальнай памяці, калі хоча лічыцца ў свеце цывілізаванай дзяржавай.

Секс, рэклама, знакі задзяка, дзяўчыны тыдня, клубы знаёмстваў, так модныя сёння, не павінны засланіць у сродках масавай інфармацыі вялікі подзвіг беларусаў у Вялікай Айчыннай вайне. Не ваенна-патрыятычнае, а нацыянальна-патрыятычнае выхаванне моладзі — пачэсная і святая справа кожнага дарослага беларуса. Гэтыя думкі добра ўсвядоміў кожны ўдзельнік прайшоўшай канферэнцыі.

Канстанцін КАРНЯЛЮК.

БЕЛАРУСЫ БЛІЗКАГА ЗАМЕЖЖА

Мікола Нікалаеў:

"МОЙ НАЙПЕРШЫ КЛОПАТ — ПРА РАДЗІМУ"

Мы вырашылі не прадстаўляць Міколу Нікалаева: тое, што ён сказаў, лепей за ўсялякае прадстаўленне. Чытайце і ...

— Мікалай Віктаравіч, мы знаходзімся з вамі ў будынку, вокны якога выходзяць на Фантанку, і адсюль, лічы, два крокі да Анічкава моста, дзе стаяць славутыя Клоцкія коні — трапная мастацкая алегорыя, можна нават сказаць, сімвал колішняй Расіі, якая ўзялася на дыбкі, каб сцвердзіць перад усім светам сваю моц і накіраванасць да прагрэсу, зразумела, тагачаснага. Што гэта за будынак? І што ў ім цяпер знаходзіцца?

— Гэты — не памылка, сказаўшы, — папац пабудаваны па праекту не менш славутага, чым Клот, італьянскага дойліда Кварэнгі для Кацярынінскага інстытута шляхетных жанчын. Зараз ён належыць Расійскай нацыянальнай бібліятэцы, і менавіта тут размешчаны аддзелы нотаў, газет, рэстаўрацыі і студэнцкія чытальныя залы.

— Па вашых публікацыях у перыядычным беларускім друку многія, напэўна, ведаюць, што вы з'яўляецеся супрацоўнікам гэтай славутай бібліятэкі (былой імператарскай, былой публічнай імя Салтыкова-Шчадрына), але, відаць, не ўсе ведаюць, якую пасаду вы ў ёй займаеце.

— Загадаваў аддзелам газет, з'яўляючыся членам Вучонага савета бібліятэкі.

— Раней вы працавалі ў аддзеле рэдкіх рукапісаў, і гэта, прызнаецеся, гучыць неяк рамантычна. Што вам бліжэй: папярэдні альбо цяперашні занятак, трохі больш праявілі на першы погляд?

— Шчыра гаворачы, канечне, папярэдні, бо мае навуковыя інтарэсы большай часткай застаюцца там, але і на гэтым месцы, у аддзеле газет, я знаходжу вельмі цікавае заданне ад працы, бо тут маецца лепшая ў свеце калекцыя расійскай перыёдыкі — ад першых пяроўскіх газет і да сённяшняга дня, у тым ліку і нефармальныя выданні. Тры гады працы на гэтай пасадзе высветлілі той факт, што дарэвалюцыйная Беларусь па газетных матэрыялах яшчэ не вывучалася, і даследчыка чакала тут залатое жніво — і пры вывучэнні палітычнай гісторыі, і гісторыі журналістыкі, і гісторыі культуры. Але адразу робіцца бачнай і цяжкасць пры рабоце з дарэвалюцыйнымі газетамі: адсутнічаюць паказальнікі зместу. Узяўшы за гэта велізарную па аб'ёму працу не асмеліўся пакуль ніхто — ні ў Расіі, ні на Беларусі.

— Цікава, а ці былі ў вас папярэднікі — беларусы па паходжанню, якія прысвяцілі сваё жыццё працы ў гэтай бібліятэцы?

— Іх было шмат. З гонарам за беларусаў магу назваць Казіма Андрэевіча Касовіча, родам з Віцебска, вядомага санскрытолага. Менавіта дзякуючы яго перакладам Махабхараты і Рамаяны, індыйская філасофія зрабілася даступнай для расіян.

З Віцебска паходзіў тэарэтык бібліятэчнай справы і дойлід Васіль Іванавіч Сабальшчыкоў, вельмі цікавыя ўспаміны пра якога пакінуў вядомы рускі крытык Стасаў.

У шэрагу знакамітых беларусаў, якія рабілі ў бібліятэцы, — Віктар Каліноўскі, брат Кастуся Каліноўскага, і, нарэшце, мой зямляк з Наваградка Аўрам Гаркаві, даследчык гебрэйскіх і самарыянскіх старажытных рукапісаў.

— А яны займалі тут нейкую пасаду ці толькі былі карыстальнікамі тых каштоўнасцяў, якія тут захоўваюцца?

— Усе яны — шатныя супрацоўнікі бібліятэкі, а спадар Ігнатоўскі, які, дарэчы, запрасіў да сябе на працу братаў Каліноўскіх, займаў тут пасаду бібліятэкара Імператарскай бібліятэкі. Па даўнейшай "табелі о рангах" — гэта вельмі высокая пасада, роўная па цяперашнім часе загадчыку аддзела. Гэтакім бібліятэкарам быў у свой час вядомы рускі байкапісец Крылоў.

— Некалькі гадоў таму вы абаранілі дысертацыю на тэму "Рукапісная кніга ў беларускіх землях з ХІВ па ХІІІ стагоддзі" і, наколькі мне вядома, пра-

цягваеце займацца навуковай дзейнасцю. Якія знаходкі зроблены вамі за апошні час?

— Падрыхтаваў да друку знойдзеную ў аддзеле рукапісаў работу беларускага святара і гісторыка протаіерэя Івана Грыгаровіча, сучасніка Пушкіна. Работа называецца "Беларуская іерархія". Яна была напісана амаль 170 гадоў таму, але лічылася страчанай, на яе толькі спасылаліся і дарэвалюцыйныя даследчыкі, і сучасныя, у прыватнасці, Мікалай Улашчэч. І вось чытачы і тыя, хто цікавіцца гісторыяй старажытнай беларускай царквы, могуць азнаёміцца з гэтым творам, бо ў пачатку студзеня праца нашага славутага гісторыка выдадзена "Беларускай энцыклапедыяй".

Падрыхтаваў таксама кніжку, якая мае назву "Палата кнігапісная". Варта зазначыць, што рукапісная беларуская кніга раскідана па сховішчах і архівах ледзь не ўсяго свету, і пабачыць усе манускрыпты аднаму чалавеку практычна немагчыма, таму я лічу важным дасягненнем тое, што здолел падрыхтаваць да кніжкі шмат (болей за сто) ілюстрацый — фотаздымкаў нашых старадаўніх рукапісаў, паездзіўшы, колькі мог, па архівах і бібліятэках Кіева, Львова, Кракава, Масквы, Вільні, Санкт-Пецярбурга.

— Мяркуючы па тым, што вы расказалі, відаць, і ў наш час можна рабіць неспадзяваныя адкрыцці. Ці чакаюць яны тых, хто наважыцца прыехаць да вас у бібліятэку, і ці могуць яны разлічваць на нейкую дапамогу?

— Я нікому не адмаўляю, калі нехта прыязджае з Беларусі ці з якога другога месца, і стараюся паказаць, дзе знаходзіцца тая ці іншая матэрыялі. Але практыка паказала, што такія кансультацыі не вырашаюць праблемы і для беларускіх даследчыкаў, бо, папершае, даследчыкаў шмат, па-другое, не заўсёды яны могуць натрапіць на дасведчанага па іхнім пытанні бібліяграфа. Праблему можна вырашыць падрыхтоўкай паказальніка "Альбарутэніка (беларуска) у Пецярбургскіх зборах". Карыстальнікаў гэтым паказальнікам было б шмат... Археаграфічная камісія Украіны займаецца зараз аналагічнай працай, і я са шкадаваннем і трохі непаразуменнем гэтаў 17-ты том прац Інстытута ўкраінскай археаграфіі за 1992 год, цалкам прысвечаны архіву епіскапа Паўла Дабрахотава, колішняга выкладчыка Жыровіцкай семінарыі. Яго калекцыя і архіў — гэта практычна старажытны архіў Жыровіцкага манастыра. На жаль, украінскія калегі залучылі гэтыя дакументы цалкам да крыніц украінскай гісторыі, не пакінуўшы нам, беларусам, нічога...

— А ў чым прычына такой нашай нядабайнасці ў адносінах да сваёй спадчыны?

— На Беларусі маецца найбольш пярэчы ўстаноў, якія займаюцца збіраннем спадчыны (Нацыянальная бібліятэка Беларусі, бібліятэка Акадэміі навук, сектар гістарычных крыніц пры АН Беларусі, "Скарынаўскі цэнтр", кафедра гісторыі Гродзенскага ўніверсітэта і асобныя супрацоўнікі былога Інстытута гісторыі партыі), але ўсе яны займаюцца пошукам нейкіх канкрэтных матэрыялаў, не маючы ў сваім багажы агульнай канцэпцыі збірання нацыянальнай спадчыны. Гэткай канцэпцыі пакуль што проста не існуе, і праз тое між гэтымі ўстановамі няма аніякай каардынацыі, бо Беларусь не займала яшчэ сваёй археаграфічнай камісіі, якая ўзначаліла б гэту справу. Застаецца толькі чакаць, што некалі і мы паразумнеем.

— Мікалай Віктаравіч, вас здараецца, вельмі цяжка знайсці вольны гэтым кабінце. Куды вы адсюль знікаеце?

— Гэта сакрэт! А сакрэты, як вы ведаеце... Каб хто пахадзіў разам са

Яшчэ адну восень падарыў Бог старой. Толькі пражытыя гады не вельмі радуюць яе: на сконе веку з Чарнобыля прыйшла бяда. І давялося бабулі пакінуць вёску Касіцкую, што на Веткаўшчыне. Ён пабудавалі новы дом з усімі выгодамі, але не выкінуць з сэрца памяць аб родных мясцінах, дзе прайшла большая частка жыцця, дзе нарадзіліся дзеці, унукі... І калі здарыцца часіна, тэпае старая па знаёмай дарозе, каб хоць адным вокам глянуць (хто ведае, мо ў апошні раз!) на сваю Касіцкую...
Фота В. СТРАЛКОУСКАГА.

З БЕЛАСТОЧЧЫНЫ

ДОРАЦЬ СВАЕ ПЕСНІ

Плённа працуе ў Польшчы беларускае літаратурнае аб'яднанне "Белавежа", якім кіруе паэт Ян Чыквін. У бібліятэцы гэтага літаб'яднання ўжо пабачылі свет кнігі Надзеі Артымовіч "Сезон у белых пейзажах", Уладзіміра Гайдука "Блакитны вырай", Віктара Шведа "Родны сходу", Зосі Сачко "Над днём похіяна", Георгія Валкавыцкага "Віры", Яна Чыквіна "Кругавая чара", Ларысы Геніюш і Юркі Геніюша "Маці і сын", Тэрэсы Занеўскай "Дарэмнае падарожжа. Нарысы аб беларускамоўнай паэзіі ў Польшчы" (на польскай мове).

А нядаўна ў Беластоку ў бібліятэцы "Белавежы" з'явілася яшчэ адна кніжка — літаратурны альманах "Мае песні табе дару". Сюды увайшлі толькі творы маладых беларускіх літаратараў Польшчы. Самаму старэйшаму з іх Віктару Стахвіюку сорак пяць гадоў, а самыя маладыя аўтары Яўген Вапа і Яніна Шостак маюць толькі па дваццаць восем гадоў.

Акрамя названых вышэй аўтараў у альманаху выступаюць са сваімі творамі Валя Анішчук, Юрка Баена, Марыля Базылок, Ніна Гаўрылок, Вераніка Лезнюк, Міра Лукша, Жэня Марты-

нюк, Ірына Свентахоўская і Андрэй Сцепанюк.

Іх філасофскія і медытацыйныя творы роздумы вызначаюцца свежасцю думкі, арыгінальнасцю і навізнай. У асноўным гэта вершы-верлібры:

Дзе ж мы свежыя з малаком на вуснах дзе ж дні пахучыя марамі калі з нас змануе слодыч веры у ідэю кахання дзе ж славы жэст час — прамінанне свет — прамінанне вечнасць дзе ж

Ніна ГАЎРЫЛОК.

У альманаху змешчаны таксама другі раздзел рамана Джэймса Джойса "Уліс". Ён мае назву "Нестар". Твор пераклаў на беларускую мову Ян Максімоў.

Спонсарамі літаратурнага альманаха "Мае песні табе дару" выступілі беларусы з Кліўленда (ЗША) і спадар Міраслаў Целушэцкі, які ўзначальвае на Беластоцчыне фірму "Амега".

З ДОБРАЙ РУКІ МІКОЛЫ ГАЙДУКА

Беластоцкі пісьменнік, фалькларыст, краязнаўца і гісторык Мікола Гайдук добра вядомы і ў Беларусі. Дзве яго зямельныя гістарычныя кнігі ў апошні час прыцягнулі ўвагу чытачоў. Яны выйшлі з друку ў Мінску. Гэта зборнік аповяданняў "Трызна" (1991 год) і кніга гістарычных эсэ "Паратунак" (1993 год).

Літаральна нядаўна Мікола Гайдук сабраў, уклаў і напісаў прадмову да новай кніжкі "Храм і верш", якая тысячым тыражом пабачыла свет.

У кніжцы шырока прадстаўлена пэрыядаграфія беларускага праваслаўя. Такой кніжкі ў нас, у Беларусі,

яшчэ не было. Сярод твораў — творы М.Гусоўскага, К.Тураўскага, Ф.Скарыны, М.Багдановіча, С.Палуяна, Н.Арсеневы, беластоцкіх паэтаў М. Лукшы, Ю.Баены, С.Яновіча, У.Місеюка, Н.Артымовіч і В.Шведа. Друкуюцца і вершы мінскіх паэтаў А.Бембеля, У.Сцяпана, А.Кананелкі, Х.Лялько, В.Шніпа і Л.Рублеўскай.

Зборнік "Храм і верш" мае не толькі духоўную каштоўнасць, але і мастацкую. Ён аздоблены здымкамі праваслаўных святыху Беластоцчыны.

Сяргей ЧЫГРЫН.

НОВЫ ЛІЦЭЙ У ГАЙНАЎЦЫ

15 кастрычніка гэтага года ў Гайнаўцы (Беластоцкае ваяводства) перадалі ў карыстанне новы будынак агульнаадукацыйнага ліцэя — аднаго з двух у Польшчы — з беларускай мовай навучання. Аб'ект мае шаснаццаць класных залаў, актавую залу, пакойчыкі для школьнага радыёвузла, а таксама добра абсталяваныя лабараторыі для навучання замежным мовам і хімічнаму.

Будаўніцтва працягвалася ўсяго пятнаццаць месяцаў і каштавала 20

мільярдаў злотых, якія на гэтую мэту выдзеліла Міністэрства нацыянальнай адукацыі.

У новай школе зараз вучыцца каля трохсот асоб, у тым ліку 120 у чатырох першых класах. У наступным годзе, калі будуць на гэты грошы, распачнецца будаўніцтва залы для фізкультурных заняткаў.

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ.

Беласток.

Ніякага адказу я, на жаль, яшчэ не атрымаў.
 Сяньнека трапіла да мяне газета “Савецкая Беларусь”, N 173 ад 28 ліпеня, з якой я даведаўся, што Дзяржаўная бібліятэка “на днях адправіла значную партыю беларускіх выданняў для Латвійскай Дзяржаўнай бібліятэкі” і г.д.
 З гэтага дазваляю сабе думаць, што раду маю і перамовы з Латвійскай Дзяржбібліятэкай Вы выкарысталі.

Не выключана, што за пропуск гэтых кніг у бібліятэку прыдзецца яшчэ змагацца з тутэйшымі фармалістамі, якія мо будуць даводзіць, што кнігі тутакра непатрэбны, дык гэтую барацьбу павядзе, зразумела, не бібліятэка, для якой гэта справа не баліць, а тутэйшыя беларусы, якія падымалі справу аб беларускім адзеле. Каб запатрыць гэтую справу, абавязкова неабходна выслаць мне [належаць] весткі. Не зашкодзіла бы справе, каб і ў інфармацыях сваіх у прэсу менскую Дзяржбібліятэка зазначала, што кнігі ў Рыгу пасланы па просьбе Рыскіх беларусаў і Навукова-Краязнаўчага Беларускага гуртка, ад імя якога я і да Вас пішу і размаўляю з Латвійскай Дзяржаўнай бібліятэкай.

К. Езавітаў,
 Старшыня Беларускага Навукова-Краязнаўчага гуртка.

Яго Міласьці Рыгору Раманавічу Шырме
 29 красавіка 1933, Рыга.

Высокапаважаны Грамадзянін,

дзякуем Вас за атрыманы квартал. Рыхтуем тутакра да друку і разчытваем апісанне апоўкам, каб скамінаваць, як гэта даць у друку.

Сымфонію лепш пісаць для поўнага аркестру. Мы тутакра ўжо гутарылі з радыёфонам і ён згодны пусціць яе па радыё. Гэта дасць заробак і аўтарам, бо аўтарскія радыёфонныя выплачваю акуратна. Мы тутакра ўжо два разы давалі беларускія сьпева па радыё (радыёэфон перакладае іх на латыскую мову і друкуе ў сваіх праграмах латыскі перавод, каб лягчэй было латышам сацьць за беларускімі словамі сьпявачкі).

Ці няма ў Вас мэлэды для “Пінскае шляхты”? Я хачу перадрукаваць яе з нотамі. Ужо даўно трэба было гэтую п’есу выдрукаваць з нотамі, але неяк ніхто за гэтую справу не ўзяўся.

Мне дужа няёмка, што я ўвесь час экспloatую Вас, сам пакуль што яшчэ нічога не пераслаў Вам на выдаткі. Спадзяюся хутка зрабіць гэта.

З грамадскім прывітаньнем
К. Езавітаў,
 рэдактар штомесячніка
 (час. “Беларуская школа ў Латвіі”). — А.К.)
 Сакратар рэдакцыі **Г. Нікіфароўская.**

Спр. 53, арк. 17-17 адв.

Яе міласьці Грамадзянцы Людвізе Войцікавай.
 29 красавіка 1933, Рыга.

Высокапаважаная Грамадзянка,
 не адказаў вам таму, што нічога станючага не мог адказаць у справе “Пчалы”.

Я спісаўся з Коўнай і Прагай, дзе грамадзянін М. Вяршынін дужа зацікавіўся справай прадажы зёлкаў, але просіць яму даць спраўку: якія зёлкі і ў які кошт могуць быць дастаўлены ў Прагу. З ім трэба Вам сьпісацца безпасрэдна (Прага, 2, Вендзігова 4, проф. М. Вяршынін).

У нас у Латвіі справаю зьбіраю зёлкаў могуць заняцца разам з Вамі, а таксама і

Працяг.
 Пачатак у № 44.

зьявзаць Вас з Рыскімі гандлярамі, дзьве арганізацыі: Таварыства Беларускае моладзі ў Латвіі, якое мае 17 аддзелаў у Латгалі і Таварыства “Араты”, з апошнім Вам трэба сьпісацца (Дзвінск, Беларускае гімназія, Варшаўская вуліца 16, дзелаводу І. Фёдараву і вучыцелём Упадзіміру Раткіну і Відзускаму). Належаць рэкамендацыі я тутакра зрабіў і зраблю дадаждкова.

“Заранку” ў пераплётах пра-Вы выкарысталі.

НА 100-Я УГОДКІ НАРАДЖЭННЯ

Кастуся ЕЗАВІТАВА (5.XI.1893 — 23.V.1946)

ПАКЛІКАНЫ КРАНАЙ БЕЛАРУСЬ

З ЭПІСТАЛЯРНАЙ СПАДЧЫНЫ К. ЕЗАВІТАВА

шу выслаць нам у рэдакцыю на місію ў ліку 15—20 экзэмпляраў. Мы распрадамо, зробімо абвестку і можа раскачаем на большы лік экзэмпляраў.

Вельмі дзівімося, чаму ў Вас зара не выходзе ніводнае радзікальнае часопісі.

К. Езавітаў,
 рэдактар штомесячніка.
Г. Нікіфароўская,
 сакратар рэдакцыі.

Спр. 53, арк. 19-19 адв.

Рэдактару штомесячніка “Шлях моладзі” гр. Я. Найдзюку.
 Рыга, 3 траўня 1935 г.

Высокапаважаны Грамадзянін,
 далучаную да гэтага афіцыйную паперу ў справе сьвяткаваньня 450-х угодкаў нараджэньня Францішка Скарыны прашу перадаць прэзідыуму Інстытута Гаспадаркі і Культуры, а зьмест яе і нашу прапавізію — апублікаваць у віленскай прэсе. Мы лічым справу гэтую надзвычайна важнай.

Магчыма, што шляхам добра праведзенай газэтнай кампаніі ўдасца зьмусіць Акадэмію Навук і адпаведныя ўлады паставіць Ф. Скарыне помнік у Полацку. А мо і віленскае наша грамадства раскачаецца хоць бы на тое, каб паставіць Скарыне які-колечы бюст у Вільні.

Дужа шкадую, што не маю ніякіх матэрыялаў аб нябожчыку Жыльцы. Мы тутакра зьбіраем бібліяграфічныя матэрыялы і маем іх даволі, але аб Жыльцы нічога няма. (Прашу прыслаць Ваш у гэтай рэдакцыянай калегіі: фотографіі і аўтобіяграфіі. Справу гэтую будзьце паскавы не адкладайце, бо некаторыя грамадзяне праз усё жыцьцё няк не сабяралі даць аб сабе самых кароткіх звестак).

Пасылаю Вам у вокладцы камплект штомесячніка “Беларуская школа ў Латвіі” за ўвесь час выхаду з 1926 па 1933 уключана.

“Паварот” у адносінах польскае прэсы і “цкавасць” яе да беларусаў я тлумачу сабе ня толькі набліжанымі выбарамі ў Сойм, але яшчэ адным, вельмі важным фактам, можа больш важным для польскіх палітыкаў, чым выбары. Справа ў тым, што з уваходам СССР у Лігу Нацыяў ён атрымаў права падмаць у гэтай установе пытаньне аб стане беларускае і ўкраінскае меншасці ў Польшчы. Да таго часу, пакуль расейска-польскія адносіны былі зусім добрыя і ў СССР ня было падпісана ўмовы з Францыяй, падмаць пытаньні аб польскіх меншасцёвых справах, аб прайным стане беларусаў ды ўкраінцаў, СССР было нявыгадна, каб не псаваць польска-савецкіх адносінаў. Зара, палкоўні Польшча імкнецца ў бок Нямец-

чыны, што выклікае ўжо паўную сьцюдзённасьць да палкоў з боку ня толькі французаў, але і ангельцаў ды шмат якіх іншых, аб’яднаных каля Лігі Нацыяў дзяржаў, СССР ня толькі нічога не страціць, але набудзе сабе вялікі палітычны капітал, калі заступіцца за беларусаў ды ўкраінцаў. Гэтую палітыку “абароны малых народаў і дзяржаў” СССР якраз зара распачынае, падтрымоўваючы Балтыку, Малую і

бухаць, але палкоўца іх няма чаго.

З грамадскім прывітаньнем.
 Моцна цісну руку.

К. Езавітаў.

Спр. 73, арк. 56-57 адв.

Да Янкі Станкевіча
 Рыга, 12 кастрычніка 1939 г.

бухаць, але палкоўца іх няма чаго.

З грамадскім прывітаньнем.
 Моцна цісну руку.

К. Езавітаў.

Спр. 73, арк. 56-57 адв.

Да Янкі Станкевіча
 Рыга, 12 кастрычніка 1939 г.

разумеюць гэтую простую ісьціну! Нават птушкі аднае пароды і зьвяры трымаюцца сваімі стаямі і табунамі. Толькі дзеці народу нашага разбрыдаюцца ўсе яшчэ па чужых табарох, дзе іх экспloatуюць і лічаць людзьмі другога сорту.

Асабліва горка бачыць, калі ад свайго народу ўходзе на службу да другіх ягоная інтэлігенцыя.

Моцна цісну руку і жадаю ўсяго найлепшага.

Ваш К. Езавітаў.

Спр. 79, арк. 35.

Яго Міласьці беларускаму кампазытару А. Туранкову.
 7 лютага 1943 г., Рыга.

Высокапаважаны Грамадзянін!

Атрымаў я Вашыя апошнія раманы, а таксама і ноты для аркестру і піяніно. Шчыра дзякую.

Вашы 7 беларускіх раманаў гэтымі днямі выйдуць з друку. Затым здаю ў цензуру надсланы Вамі рэчы новыя.

Не ведаю, ці мелі Вы магчымасьць атрымаць новую кнігу вершаў Ларысы Геніюш з Прагі? На ўсякі выпадак пасылаю Вам яе і дужа прашу пашукаць у ёй што-колечы для новых Вашых працаў.

Хутка надашлю Вам некаторыя мелэды беларускіх народных песьняў, запісаных тутакра ў Латвіі. Можа Вы іх гарманізуеце для хору і салістаў.

Канчаю дзьве вялікія публіцыстычныя працы, а затым спадзяюся напісаць Вам лібрэта для оперы.

З грамадскім прывітаньнем
К. Езавітаў,
 Старшыня Беларускага аб’яднаньня.

Спр. 85, арк. 58.

Да С.П. Сахарова
 18 сакавіка 1943 г., Рыга.

Даражэнькі Сяргей Пятровіч!

Усім сэрцам спачуваю Вашаму гору і Вашаму адзіноцтву, тым больш што я сам перажыў нядаўна страту ўсіх сваіх, аб чым Вы ўжо ведаеце.

Асталіся мы з Вамі адзінокімі, як тыя дубы ў полі на мяжы. Мо і сумна нам, але нас павінна супакойваць сьведомасьць таго, што пад ценю нашых постацяў нямаю яшчэ людзей, з ліку нашых латвійскіх беларусаў, знаходзілі і знаходзяць адпачынак у сваёй нялёгкай працы.

Мы з Вамі ўжо даўно не жывём для сабе, дык пацягнем і далей наш воз.

Распачыналі мы ў 1921 годзе. Безьлюдзь была. Потым былі і ўздым працы, і разбурэньні, і новыя ўзлёты і падзеньні, але добра тое, што мы не здрадзілі свайму народу і сваім пачуццям, з якімі выйшлі на працу, пачынаючы яе.

Я зараз часта хварэю. Перапрацаваўся. Аднак цягну. “Беларуская школа” ў тыпаграфіі. Друкую тое, што дазваляюць. Зборнік сьпеваў рыхтую. Для альманаху не маю прост часу. Цяжка Вам — разумею, але ж трымайцеся, Даражэнькі Сяргей Пятровіч!

Чуў я, што Іра жадае, каб Вы пераехалі ў Рыгу. Скажу Вам шчыра, як сябра. Не пераязджайце. У Розенаве Вы — дырэктар і вялікая беларуская сіла, а ў Рызе Ірына зробіць з Вас дзедушку-няньку.

Можа мне аб гэтым няварта было б пісаць, але ж мы з Вамі пасяля чэзрцьвяковага сяброўства ўжо ня толькі добрыя знаёмія і сябры, але і блізкія людзі, шмат бліжэйшыя, чым кроўная радня! Дык выбачце, калі гэта Вам было няпрыемна прачытаць.

Жадаю Вам многа сілаў і здароўя, каб падняць Розенаўскі беларускі гімназіяльны цэнтр на належную высату і распаліць у ім запраўднае беларускае ідэаеае вогнішча.

Моцна цісну руку.

К. Езавітаў.

Спр. 79, арк. 41.

Балканскую Антанты.

Вось чаму палякі зара схаліліся за беларусаў. Ім ходзі аб тое, каб знайсці сабе дакумэнты, доказы і асобаў, якія былі б гатовы ў патрэбны момант сьведчыць у Лізе Нацыяў, што беларусом у Польшчы жыцьца добра, што беларусы самі адкідаюць усялякія спробы заступніцтва і абароны з боку каго б ні было.

Вільня думаючая і адказная павінна гэта зразумець і выкарыстаць момант. Усё што магчыма будзе ад палякаў адваіваць у гэты момант, трэба адваіваць, але калі б за Заходнюю Беларусь пачаў заступацца СССР, дык віленцам ня трэба было б, на угоду палюкам, адбрыківацца ад гэтых актаў цікавасьці і абароны, але ў крайнім выпадку абмінуць іх маўчаньнем. Хаця, на мой погляд, маўчаць было б не карысна, а трэба было б адгукнуцца ў тым сэнсе, што канстатаваць факт запраўднага, жудасна-бяспраўнага стану беларусаў у Польшчы і выказаць свае задавальненьне з поваду таго, што справы беларускія выходзяць на агульнаўрапейскі форум. Зразумела, што рэверансаў і падзякаў ня патрэбна, як некарысны і адбрыківаньні.

У зьвязку з усім гэтым зноў падкрэсьліваю, што віленчукі зара павінны парупіцца аб тым, каб каля Нацыянальнага Камітэту былі аб’яднаны ўсе кірункі беларускае грамадзкае думкі ў Заходняй Беларусі, каб ён быў агульна-беларускім народным рэпрэзэнтантам, а ня толькі аб’яднаньнем пэўнае групы. Трэба павесць перагаворы, каб у Нацыянальны Камітэт увайшлі: і “луцкевічоўцы” з Навуковым Таварыствам, і “астроўцы” з сваімі арганізацыямі, і ТБШ, і ТБА ды іншыя групы.

Гэта нічога, што будзе можа спрэчка. Гэта бывае ў кождым народным прадстаўніцтве, у кождым парламэнце. А Беларускаму Нацыянальнаму Камітэту ўжо даўно час стануць на такі грунт, каб стварыць з сябе запраўдны Беларускі прэдрпарлямэнт Заходняе Беларусі. Гэта надзвычайна ўмацавала б ня толькі вагу самога Камітэту, але і вагу ўсяго Беларускага руху ў Заходняй Беларусі.

У зацятым пэрсанальным і групавым змаганьні старэйшыя грамадства Вільні ўжо даўно “за дрэвамі ня бачыць лесу” і траціць агульны перспэктывы руху, бо гэтыя пэрспэктывы засланяюцца пэрсанальнаю ненавісьцю і зьнявагаю адзін да аднаго, моладзь жа, надзея нашага народу і нашага адраджэньня, павінна адчуваць правільны напрамак і павінна зрабіць энергічныя высілкі на тое, каб консолідаваць сілы ў сёх кірункаў супроць агульнага ворагу. Унутрашнія спрэчкі з часам будучы вы-

Дарогі Сябру,

нарэшце, хоць ад аднаго віленчука атрымаў я вестку!

Тутакра ў нас былі чуткі, што палякі, адыходзячы з Вільні, шмат пабілі беларускіх дзеячоў.

У зьвязку з пераходам Вільні ў Літоўскую дзяржаву, па запатрэбаваньню фармальнасьцяў, ты зможаш зноў паехаць у сваю хату.

Побыт у Коўні скарыстай для дзьвюх рэчаў:

1) папагадзяньня ковенскіх беларускіх групавак, бо зара ня час на звады ды барацьбы, а надыйшла гадзіна для рэальнае грамадзкае працы;

2) перагавораў з урадам, бо ён павінен гарантаваць беларусам нацыянальна-культурную аўтаномію, а таксама і грашовую дапамогу эканамічным і культурным пачыньням.

Будзьце ганьба і вялікая шкода Беларускаму руху і беларускім пазыцыям у Ліцьве, калі і надалей беларусы будучы “грызьць самамі сябе!

За якія правіннасьці арыштавалі былі дыя палякі?
 Што робіць Клаўдьюш?
 Як трымаецца Якаў?
 Моцна цісну руку.

К.Е.

Спр. 53, арк. 32.

Да неўстаноўленай асобы/
 Рыга, 17 студзеня 1943 г.

Даражэнькая Марыя Уладзімеравна!

Вітаю Вас з вялікім запавеньнем з Новым Годам і шчыра жадаю Вам ўсяго найлепшага — найбольш добрага здароўя і бадзёрага настрою, якія зьяўляюцца ў нашы цяжкія часы самым дарагім і самым гапоўным.

Я шмат працую. Многа пішу.

Прашу выбачыць, што і Вам пішу на машыньцы, але ў мяне ад пісьняня ўжо гадру з 20 абразаваўся вечны мазоль на сярэднім пальцы і бываюць дні, калі я не толькі не магу ўзяць пяро ў рукі, але і відзець яго не магу без некатораі нэрвовай дрожы, якая ідзе ад пальца ў локаць і далей у плячо. Дык апошнім часам толькі на машыне і пішу.

Не абражайцеся на мяне і не злуйцеся, калі я не адразу адказаю, бо часамі бывае гэтак многа пільнае працы, што працюю нават уночы і ўсё-ткі не маю магчымасьці з усім справіцца.

Жывём у цяжкі і жудасны час, перажылі і перажываем шмат цяжкіх падзеяў, але ў будучыні яшчэ іх будзе не менш і, відаць, ня хутка заживём мірным жыцьцём, аб якім ужо гарача пачынае птуцьца ўсе чалавецтва.

Паасобныя сямейкі, добрыя сябры і цэлыя народы павінны як мага цясьней трымацца адзін за аднаго, каб не апынуцца толькі цацкамі ў руках мацнейшых і больш згуртаваных.

Нажаль ня ўсе беларусы яшчэ

ЯШЧЭ АДЗІН

БЕЛАРУСКІ УНІВЕРСІТЭТ

ДОБРАЯ ІДЭЯ
КАШТУЕ ДОРАГА

І МІЖНАРОДНЫ ФЕСТЫВАЛЬ “Я” У МІНСКУ

ХТО ЧАКАЕ НАС У ЕЎРОПЕ?

Ці гэта не дзіва? У збынтэжым горадзе, дзе людзі, здаецца, не думаюць ні пра што, акрамя павышэння цэнаў, а тэатры часта не запаўняюцца, фестываль монаспектакляў “Я” прайшоў з сапраўдным трыумфам. Гледачы ішлі туды на тоўпам. Адны куплялі білеты, другія праўдамі і няпраўдамі набывалі запрашэнні. У залах не проста не хапала месцаў: і старыя, і малыя сядзелі на прыступках лесвіцы, стаялі ў праходах. А залы свае прадаставілі для правядзення фестывалю тэатр-студыя кінаакцёра, тэатр Янкі Купалы (малую сцэну), Рукі тэатр імя Максіма Горкага (малую сцэну).

На фестываль монаспектакляў у Мінск прыежджалі (ён быў уключаны ў календарны план Міжнароднага інстытута тэатра, у які тэатральная грамадасць Беларусі была прынята ў снежні мінулага года) старшыня Камітэта драматычных тэатраў МІТ-ЮНЕСКА, кіраўнік тэатра “Шаўшпіль Бон” Фрыдэр Вебер з Германіі, намеснік старшыні Камітэта драмтэатраў рэжысёр з Францыі Патрык Кейні, члены Камітэта драмтэатраў рэжысёр з Нарвегіі Ола Б. Іохансан і тэатральны менеджэр з Літвы Дайва Далшыене, драматург Велеры Хазанаў, рэжысёр з Германіі Вернер Фрыч.

Кожны дзень паказвалі па 2–3 спектаклі. Усяго іх было дваццаць. Свае работы прывезлі тэатры з Расіі, Польшчы, Вялікабрытаніі, Германіі, Літвы. Журы на чале са старшынёй — кандыдатам мастацтвазнаўства Таццянай Арловай (у яго ўваходзілі Вячаслаў Ракіцкі, Валеры Баркоўскі — Беларусь, Марыя Сядых — Расія, Іліна Наваселіцкая — Украіна, Ілона Бунзайт — Літва) штодзень глядзела па 2–4 спектаклі.

Адкрываўся фестываль спектаклем Таццяны Мархель “Дзіця з Віфлеэма” (рэжысёр М.Пінігін). Змяное жыццё Хрыста і жыццё кожнага маленькага чалавека паказаны ў спектаклі праз заручыны, вяселле, радасць нараджэння дзіцяці, хрэсьбіны. Таццяна Мархель спявала аправадыя песні. Яе апавяд перамяжоўваўся батлечным прадстаўленнем “Цар Ірад”. Галоўная адметнасць спектакля, як мне здаецца, — ягоны нацыянальны каларыт. Таццяна Мархель заўсёды добра ўмела паказаць характар беларускай жанчыны (у фільмах “Людзі на балоце”, “Алімпіада”). І справа тут не ў народным касцюме (хоць трэба заўважыць: ён быў вельмі прыгожы), а ў дары гаварыць, пець, хадзіць, як жанчыны ў на-

рых вёсках. На жаль, журы не прысудзіла спектаклю ніякага прызга. Мне думаецца, таму, што ён разлічаны ўсё ж такі на мясцовага гледача. Калі для нас размах беларускай песні, трошкі крыклівыя народныя інструменты і нават батлейка — гэта роднае, то іншаземцы, якія глядзелі спектакль, аддавалі належае таленту актрысы, але ўспрымалі ўбачанае як экзотыку, не болей.

“Хачу быць чалавекам” — назва спектакля, які іграў Генадзь Пшэнік (па творах парадаксальнага жанру Славаміра Мрожака). Сярод беларускіх спектакляў былі “Добравецці ад Уладзіміра” (выканаўца Валеры Шушкевіч, рэжысёр У.Матросоў), “Дзве прыгоды Люмюэля Гулівера” (выканаўца Аляксандр Ткачонак, рэжысёр А.Міронаў), “Запіскі вар’ята” (выканаўца Валеры Глязкоў, рэжысёр І.Мацкевіч), “Белы сон” (выканаўца Галіна Дзягілева, рэжысёр В.Глебановіч). “Белы сон” — спектакль, створаны паводле “Сповідзі” Ларысы Геніюш. Ён быў апошнім у праграме фестывалю. Можна, гэта неяк паўплывала на настрой актрысы... Але я глядзела спектакль упершыню і таму магу казаць толькі пра тое, што бачыла. Шмат слоў, за якімі, можа, ёсць пачуццё акцёра і аўтара, але якія не выклікаюць пачуцця гледача. Не скажаш, што спектакль сухі, неэкспрэсіўны. Але вельмі часта павіш сябе на думцы, што на сцэне адбываецца нешта штучнае. Часта проста не разумееш, што кажа актрыса, бо ёй перашкаджаюць яе ж рухі, тэмп, у якім яна гаворыць. У спектаклі пастаянна гучыць адна і тая ж думка: “Люблю Беларусь”. Крыў Божа, сумняваюцца ў шчырасці слоў Ларысы Геніюш. Нездарма ж яна столькі пакутавала за сваю зямлю. Але каб глядач адгукнуўся тым пачуццём, скажыце “Люблю Беларусь” — мала. Тым больш мала для таго, каб ён зразумеў душу паэта. Спектакль не дае магчымасці дачыцца амаль нічога пра сына Геніюш. Яна быццам баялася думаць пра яго за кратамі, думала пра Беларусь. Можна, я памыляюся, але мне здаецца, што кожная жанчына думае ў цяжкіх для сваёй краіны часы найперш пра сваё дзіця. У спектаклі пра пазтэсу шмат вершаў У.Арлова, У.Карат-

кевіча, В.Ластоўскага, А.Разанава, толькі не самой Геніюш.

З Польшчы на Беларусь прывезлі спектакль “Інвакацыя”, з Расіі — “Шэрачка з Машэрачкай”, “Мой лепшы сябар”, з Літвы — “Спевы Лазаравы”, з Вялікабрытаніі — “Свячэнне Альбіёна”, з Германіі — “Каса”. Драматург А.Дудароў назваў ініцыятыўу акцёраў іграць спектакль у адзіночку падзвігам. Ён быў у захапленні ад таго, што акцёры могуць ствараць тэатр у адной асобе і здольныя дачыцца гледача: кожны акцёр — гэта сусвет. Прапанаваны гледачам спектаклі былі вельмі розныя па тэме, па выкананню. Польскі акцёр Вітольд Дуброўскі (рэжысёр Томаш Петрасевіч) паказаў спектакль мініяцюру, куды ўвайшла інтымная паэтыка Эліэта, Кафкі. Літоўскі акцёр Павелас Будрыс сыграў мона-п’есу балгарскага драматурга Іардана Радзічкава. Акцёр атрымаў ІІІ прыз на фестывалі.

Да цудоўнага выканання далі максі і тонкі пераклад. Па сюжэту п’есы чалавек прыходзіць у лес, каб забіць шалёнага сабаку. Але страляе не ў яго, а ў панцуг. Сабака вызвалены і, разумеючы, што з ім хацелі зрабіць, кідаецца на чалавека, той ратуецца на дрэве. Там ён нечакана для сябе пасуецца грушай, дзівіцца яе паху і зайдросціць людзям, якія, на яго думку, раней жылі толькі на дрэвах. Лазар размаўляе з сабой, з сабакам, які яго пільнуе пад дрэвам. П’еса насычана такою абаяльнай наіўнасцю і чысцінёй думак чалавека, якому няма чаго хаваць ні ад людзей, ні ад сябе, што, улічваючы яшчэ і гумар Лазара, глядзіцца спектакль вельмі прыемна.

І прыз фестывалю атрымаў беларус Валеры Глязкоў за спектакль “Запіскі вар’ята”. Аснова п’есы — “Пецярбургскія апавесці” М.Гоголя. Чыюўніквар’ят часоў Пецярбурга Гоголя і наша сённяшняе жыццё змясцілі ў адным спектаклі, а выкананне ролі чыюўніка было годнае І-га прызга Міжнароднага фестывалю монаспектакляў “Я”.

ІІ прыз атрымала праца Ігара Ларына “Мой першы сябар”. У спектаклі — дзве часткі. Першая — успаміны І.Пушкіна і вершы А.Пушкіна, другая — “Яўнегі Анегін”. Свет Пушкіна неўгаспацігнуць поўнасцю ніколі. Спектакль набліжае да яго яшчэ раз. Ігар Ларын проста так не прачытаў ніводнага радка, ён сыграў кожнае слова.

Былі і іншыя прызы. Спецыяльны прыз быў уручаны Валеры Шушкевічу. Беларускі нацыянальны тэатр Міжнароднага інстытута тэатра прысудзіў прыз Джэфры Хэрыку за высокую выканаўчую культуру.

Самаму маладому выканаўцу Генадзь Пшэніку журы прэзентавала свой ганарар — 60 тысяч рублёў. На думку журы, гэтая сума “дазволіць прадоўжыць акцёру сваю дзейнасць”.

Аляксей Дудароў некалькі разоў паўтараў на фестывалі, што ў Еўропе чакаюць беларускую культуру і таленты, а ўступленне ў МІТ дае магчымасць Беларусі наладжваць новыя сувязі. Усё лепшае, што ёсць у тэатрах Беларусі, будзе вядома ў Парыжы (там размешчана штаб-кватэра МІТ). А ўсё лепшае, што ёсць у свеце тэатра (у МІТ уваходзіць 87 краін), праз Парыж прыйдзе на Беларусь. Шчаслівы, хто верыць.

Алена СПАСЮК.

НА ЗДЫМКУ: акцёр Вальфрам КЮНКЕЛЬ (Германія) у спектаклі “Каса”.

Фота Віктара СТАВЕРА.

Беларускі інстытут культуры стаў універсітэтам. У канцы кастрычніка з такой нагоды адбыўся ўрачысты вечар. Гэта было вялікае і вясёлае свята, у якім прымалі ўдзел грамадскія дзеячы, работнікі навукі і культуры, а ў добры шлях навучальную ўстанову блаславіў мітрапаліт Мінскі і Слуцкі патрыяршы экзарх усяе Беларусі Філарэт. Напярэдадні свята я мела гутарку з Галінай ГРЫГАРОВІЧ, рэктарам Беларускага ўніверсітэта культуры. Абаяльная і разумная жанчына, чалавек, адданы справе нацыянальнага адраджэння, Галіна Дамінікаўна лічыць асноўным у рабоце ўстановы, якую ўзначальвае, выхаванне свядомых, высокакваліфікаваных спецыялістаў, здольных несяць у масы высокую культуру, духоўнасць, спрыяць выхаванню гарманічнай асобы.

Я ведала, што стварэнне новага ўніверсітэта звязана з імем нашага выдатнага земляка Барыса Кіта, і спытала пра гэта ў Галіны Грыгаровіч.

— Мы ўдзячныя нашаму вялікаму суайчынніку за ідэю, якую ён прапанаваў. Добрая ідэя, як вядома, дорага каштуе, — адказала яна.

Прыехаўшы два гады назад на Беларусь пасля працяглай разлуцы з ёю, Барыс Кіт быў апантаны ідэяй стварэння беларускага нацыянальнага ўніверсітэта. Марыў ён, каб такая ўстанова з’явілася на яго роднай Наваградчыне, па меры сіл сваіх збіраўся дапамагчы ёй стаць на ногі і матэрыяльна. Цяперашняе эканамічнае становішча краіны перашкодзіла ажыццяўленню задумкі, але была выказана прапанова стварыць новы нацыянальны ўніверсітэт на базе інстытута культуры, адкрыўшы яго філіі па ўсёй рэспубліцы. (На сённяшні дзень адкрыты тры філіі — у Магілёве на базе бібліятэчнага тэхнікума, у чарнобыльскай зоне на Гомельшчыне, дзе рыхтуюцца педагогі па рэабілітацыі асобы сродкамі мастацтва, і ў Наваградку рыхтуюцца спецыялісты па народных рамёствах). З прапановай Б.Кіт згадзіўся і абяцаў паклапаціцца пра спонсараў, якія будуць аказваць дапамогу першаму нацыянальнаму ўніверсітэту культуры. 12 красавіка тут быў урачыста адзначаны дзень, нараджэння земляка і была ўпершыню выказана думка, што можа з цягам часу ўніверсітэт будзе назваць імя Барыса Кіта.

Неабходнасць стварыць такую ўстанову разумелі і ў Беларусі. Адным з хросных бацькоў новага ўніверсітэта на інаўгурацыі быў названы і міністр культуры Я.Вайтовіч.

— Галіна Дамінікаўна, змяніўся статус узначальваемай вамі навучальнай установы. Інстытут культуры стаў Беларускім ўніверсітэтам культуры. Ці змянілася штосьці, акрамя назвы?

— Безумоўна! Каб мянялася толькі шльада, не варта было б затрачваць такія намаганні. Наш ўніверсітэт будзе сур’ёзнай базай для падрыхтоўкі нацыянальных кадраў у сферы культуры. Пра гэта гавораць і нашы праграмы, складзеныя паводле агульнаеўрапейскіх узораў і запатрабаваньняў.

— А на якой мове вядзецца выкладанне ва ўніверсітэце?

— У нас цяпер адміраючае двухмоўе. Нельга адразу і раптоўна пазбавіцца ўсяго таго, што яшчэ нядаўна здавалася натуральным. На першым курсе ў нас вядзецца выкладанне толькі на беларускай мове. На другім спецыяльнай дысцыпліны чыта-

юцца па-беларуску. Астатнія курсы давучаюцца па ранейшай схеме. Аднак беларускасць — гэта не толькі мова, але і змест усёй нашай працы. Яна праяўляецца ў мастацкай творчасці і студэнцкай, і выкладчыкаў, у вывучэнні і прапагандзе беларускага фальклору, народных звычаяў і абрадаў, народных святаў. У вучэбных планах усіх спецыялізацый ёсць такія дысцыпліны, як нацыянальная гісторыя, гісторыя нацыянальнай культуры, беларуская мова і літаратура, гісторыя беларускага мастацтва. Студэнты вывучаюць таксама развіццё філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі, этнапсіхалогію беларусаў.

— А ці не атрымаецца абмежавання толькі нацыянальным, ці не адгародзімся мы ад здбыткаў сусветнай культуры?

— Ні ў якім разе! Наш шлях — гэта шлях нацыянальнай культуры ў яе сусветным рэчышчы. І вывучаюць нашы студэнты не толькі фальклорную культуру, але і элітарную, шляхі ўзаемадзеяння культуры элітарнай і народнай. Мы не забываем, што Беларусь рыхтуецца да уваходу ў еўрапейскае і сусветнае супольнасць, таму працэс навучання арыентаваны на сусветныя адукацыйныя і прафесійныя стандарты.

— Гадоў 15 назад, калі я брала інтэрв’ю ў першага рэктара інстытута Аляксея Петрашкевіча і пытала, каго рыхтуе ўстанова, ён адказаў, што ў асноўнай бібліятэкараў і работнікаў сельскіх Дамоў культуры. Што змянілася, каго рыхтуе ўніверсітэт сёння?

— Калісьці... Ды яшчэ не так даўно гэта было, да нас паступалі часам людзі, якія не прайшлі па конкурсу ў кансерваторыю, харэаграфічнае вучылішча... Мы рыхтавалі спецыялістаў па 3–4 спецыяльнасцях. Так было, калі мы дубіравалі кансерваторыю, іншыя навучальныя ўстановы. Такое мінула, і цяпер да нас ідзе моладзь, свядома накіраваная менавіта на нашу дзейнасць. Цяпер мы рыхтуем спецыялістаў каля 20 напрамкаў. Універсітэт не дубіруе ні адну навучальную ўстанову. Мы рыхтуем арганізатара творчасці, а не выканаўцу. На трох факультэтах — культуралогіі, мастацкай творчасці і бібліятэчна-фармацыйных сістэм — вядзецца падрыхтоўка спецыялістаў па народных рамёствах, па менеджменту, па нацыянальнай і сусветнай мастацкай культуры і іншых спецыяльнасцях. Зусім новы профіль дзейнасці і, лічу, вельмі неабходны — спецыяліст па сацыяльна-псіхалагічнай рэабілітацыі асобы сродкамі мастацтва. Гэта асабліва важна для жыхароў чарнобыльскай зоны, дзе растуць дзеці з чарнобыльскім комплексам. Мы рыхтуем прафесійных выхавальцаў, здольных аказаць маральную падтрымку часова абяздоленым, псіхічна неўраўнаважаным людзям, якія не ў сілах справіцца са стрэсамі, выкліканымі нашым неўладкаваным жыццём, нялюдскімі стыхійна-базарнымі адносінамі.

— Дзе працуюць вашы выпускнікі? Ці забяспечваюць іх работай і ці існуе размеркаванне пасля заканчэння вучобы?

— Размеркаванне на працу пасля інстытута — гэта рэшткі былой сістэмы, калі кантралявалася нават тое, пра што чалавек думае. Ёсць рэчы, куды ўмяшанне не патрэбна. Наша задача рыхтаваць спецыялістаў, а права кожнага з іх выбіраць, дзе жыць і чым займацца.

Гутарыла
Дзіяна ЧАРКАСАВА.

БЫЦЦЁ І ЧАС У ЛЮСТЭРКУ ПАЭЗІІ

(Працяг.
Пачатак на 1-й стар.)

Тады, пасля паражэння Рэч-Паспалітай Польскай ад фашысцкай Германіі, Беласточчына ў складзе Заходняй Беларусі была далучана да БССР. Напярэдні перамога над Германіяй у 1944 годзе большавіцкі ўрад у Маскве чарговы раз выкарыстаў Беларускую зямлю ў якасці разменнай манеты: заплаціў Беласточчына за аб'яднанне польскіх камуністаў даўчыцца да "сацыялістычнага лагера".

Гісторыя, этнаграфія, лёс нацыянальнай культуры тут былі прыкладна такія ж, як і ў БССР. Працэсы урбанізацыі і тэхнацывілізацыі адбываліся не спакваля і не арганічна, як у Заходняй Еўропе альбо Японіі, а ўзрывападобна, у Савецкай Беларусі яшчэ па-большавіцку нахрапіста. Памятаю, да сучаснай калектывізацыі маёй Наваградчыны, працуючы на занёманскіх сенажазках, мы любілі нагобом наліцца з Нёмана: праз тоўшчу вады наглядзілі плямістую стронгу. Нават Менск маіх студэнцкіх гадоў (1954-1959) запамінуўся пахам дзягалаўкі і пчаліным зьвікам. А праз 36 гадоў дажылі да апакаліптычнай зоркі Палын. І да больш небяспечнага, духоўнага Чарнобыля — бязмозга, нацыянальнага бяспамяцтва...

Экалагічны лёс Беласточчыны быў шчаслівейшым. Вясной 1991 года я з Алесем Разанавым праехаў прыпушчанскія гміны (Бельск-Падляскі і суседнія з ёю). Мне здалося, што гэты краёчак, што прытуліўся да Белавежскай пушчы, яшчэ нечым напамінае той першаствораны Эдэм, гаспадаром якога калісьці Бог паставіў чалавека. Але дэзацыфікацыя гарада, містэчак і вёсак там адбывалася яшчэ больш шпарка, чым русіфікацыя нашай Гачым родзёншчыны. Беларуская творча-культурная рунь прабілася там у гады "хрушчоўскай адлігі", якая пэўным чынам паўплывала на пацяпленне палітычнага клімату ў краінах так званай "народнай дэмакратыі". Якраз тады ў Беластоку ўзнікла Беларускае грамадска-культурнае таварыства (БГКТ, 1956), пачалі выдавацца беларуская "Ніва", "Беларускі календар". Выйшаў літаратурны зборнік "Руны" (1959), у якім дэбютавалі вядомыя сёння беласточскія літаратары (Алесь Барскі, Мікола Гайдук, Уладзімір Гайдук і інш.), у тым ліку Янка Дубіцкі (псеўданім Я. Чыквіна).

Урэшце літаратурна-мастацкае аб'яднанне "Белавежа" (1958) і аднайменны альманах (выходзіць з 1965 года) засведчылі беларускую прысутнасць у Польшчы і сфарміравалі тую духоўную "рэшту", тую беларускую "закваску", якую пакінулі нашчадкам крывічы і літвіны гэтага цудоўнага пушчанскага краю. У такім асяродку прабілася беларуская стыхія Яна Чыквіна і скрозь школьныя і ўніверсітэцкія набыткі польскай і расійскай культуры. Пазт па спадчыннаму дару і літаратурназнавец па адукацыі, ён быў строгім крытыкам сваіх твораў. Не спяшаўся іх друкаваць: ад дэбюту ў "Руны" да першага зборніка "Іду" (1969) прайшло дзесяць гадоў. За гэты час ён закончыў Беларускі ліцей у Бельску-Падляскім, аддзяленне рускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, абараніў кандыдацкую, пазней доктарскую дысертацыю, напісаў даследаванне аб творчасці А.Фета. Набыты

сацыяльны і духоўны вопыт выявіўся ў пазнейшых пазычных кніжках — "Святая студня" (1970), "Неспакой" (1977), "Светлы міг" (1989).

А першы зборнік "Іду" засведчыў па-юначаму цэласнае, радаснае (але з гаркавінкай суму) успрымання жыцця, народжанае маладым спадзяваннем назаўсёды захаваць адзінства двух светаў: бацькоўскага вясковага гнязда і гарадской цывілізацыі, якая тады яшчэ не выявіла сваю урбаністычную экспансіўнасць. Пераклікаючыся з папулярным вершам Рыгора Барадуліна "Трэба дома бываць часцей...", Ян Чыквін абвешчае сваю веру, аб'яднаючы бацькам:

Я жыць хачу, як вы жылі:
Сярод палёў, звяроў і
чыстваддзя,
Здалёк ад гарадоў, машын
і цывілізаваных паводзін...

Арганічная паэзія эпохі "вясковай культуры" жывіцца душэўнымі назапашваннямі дзяцінства і юнацтва, прапушчанымі праз духоўны вопыт сталасці. Гэтую таямніцу паэзіі засведчыў ранні паэт Чыквін, калі напісаў: "Дзяцінства // замноў няспынна ідзе // ў размаляванай // фарбамі сонца сукенцы, // як адно зьяно // незабытых падзей // у сугучы // даўно // абяцанай надзеі". Пазт адчувае гэтую парадаксальную і богадатную "інфантальнасць" пазычнага таленту, калі спавядаецца перад чытачом: "Бо як жа я ў юнацтва зайдзі, // калі з дзяцінства вярнуцца забыўся" ("Сэксіна"). Мабыць, самы дасканалы верш першай кніжкі Я. Чыквіна "Дзяцінства" ("Цішэй, цішэй... Прыпамінаецца былое..."), а яе танальны ключ — верш "Гайнаўшчына". Яны пераклікаюцца з раннімі вершамі Н. Гілевіча (кнігі "Правдесне ідзе па зямлі", "Бальшак"), хоць тут дамінуе не песенная, спецыфічна Гілевічавая мелодыя, а хутчэй рэчытатывная сілабная рытміка: "Знаёмая дарога, лес, лугі, поле — // на Гайнаўшчыне дыхаецца ўволю. // І радасна ідзеш дамоў, лёгкі ногі, // калі знаеш: чакаюць з дарогі".

У пазычнай кніжцы "Іду" моцна адчуваецца дыстанцыя паміж вучнёўскім дэбютам і выпляваннем мастацкай сталасці аўтара. Яна выявілася ў паступовай рэдукцыі матываў вясковага раю, у нарастанні канфлікту паміж архетыпамі спрадвечнага сялянскага быцця і сучаснымі цывілізацкімі тэндэнцыямі, паміж бацькоўскім домам і нацыянальна неабжытым горадам. Гэтыя канфлікты адклікнуліся ў душы пазта дысгармоніяй паміж наяўным жыццём і маральнымі імператывамі. Завязка гэтага драматызму ёсць у вершы "А дом наш недзе..." (1964): "Вечарам духмяныя ўстаюць агароды, // Бярозы рукі пускаюць у крыніцы, // Чаромхі ўецца непазслухмяны водар, // Як віно, якога нельга ўжо наліцца (...). У садзе нашым зноў цвітуць кусты язіну, // Макі грэюць рукі, узняўшыся высока. // А дом наш, як дзелькі ўспаміны... // Без дзвярэй, без тыну і без вокан". Гэта традыцыйная для беларускай сялянскай паэзіі элегія. Праз год напішацца верш "Дом", дзе гэты сімвал Бацькаўшчыны — суб'ект драматычнай экспрэсіі, якая мяжуе з сюррэалістычнай містэрыяй: "Я — роспач, скарга. Я — руіна. // Я — боль. Я — слёзы. Я — праклён. // Я тое, што не згіне. // Я кожны захад вашых дзён (...). З рук маіх ліецца кроў, // У маіх баках

спяць міны, // Каб знохацца з жыццём ізноў // У адну хвіліну..."

"Я — тое, што не згіне..." Гучыць, як першы радок польскага гімна: "Ешчэ Польска не згінэла..." Магчыма, я памыляюся, але мне здаецца, што тут загучала славянскае, нехарактэрнае для еўра-амерыканскай свядомасці прароцтва пра адраджэнне традыцыйных сялянскіх каштоўнасцяў у будучыні. У тым ліку традыцыйнай народнай культуры і маралі, сімвалам якіх у пазта служыць бацькоўскі дом. Аўтар "Уступнага слова" да кніжкі вершаў Яна Чыквіна "На парозе свету" (у перакладзе на польскую мову, 1983 год) Эльжбета Феліксяк далікатна падступіла да адраджэнскай тэматыкі, але не развівае яе, абмежавалася заўвагай, быццам бы "імператыву вяртання" да сялянскага дому ў пазта пераходзіць у заклік да вяртання карэнням "натуральнай экзістэнцы", каштоўнасці якой неадназначныя. На думку польскага крытыка Ул. Смаршча (яго артыкул друкаваўся ў зборніку "Збліжэнні: партрэты беласточскіх пісьменнікаў", Беласток, 1990), бацькоўскі дом у паэзіі Чыквіна — як біблейскі Ноеў каўчэг, ад якога наноў адраджэцца свет. Але крытык убачыў тут вядомую ў еўрапейскай паэзіі ідэалізацыю "страчанага раю", куды ўжо нельга вярнуцца; можна толькі "кампенсаваць" гэты рай, стварыўшы яго пазычны аналаг. Не прыкмеціўшы зашыфраванай у пазычнай мове Чыквіна адраджэнскай, спецыфічна беларускай ідэі, Ул. Смаршч перабольшвае "польскасць" пазта і ўплывы на яго творчасць расійскіх сімвалістаў, а "беларускасць" абмяжоўвае фальклорнымі традыцыямі і мовай.

Бліжэй да пазычнага свету Яна Чыквіна падыхла Тэрэса Занеўская. Яна звярнулася да выяўлення прастораў архетыпаў і ключавых сімвалаў яго паэзіі, да супрацьпаставлення двух "шляхоў вяртання" — шляху Адрысея (у сваю родную Ітаку) і шляху Энея (будаванне "новага дому" — Рыму па ўзору Трой). Крытык прыкмеціла, што пазычны свет Яна Чыквіна сфармаваўся на сумежжы беларускай і польскай культур, "экспануецца" на мяжы явы і сну, рэальнасці і мары, дня і ночы, што, на маю думку, было і ў паэзіі Максіма Багдановіча. Крыніцу трагічнага ў творчасці Чыквіна яна бачыць у незваротнасці былога і адчужанасці прычынага героя ад свету свайго дзяцінства, куды ён вяртаецца ў сваіх марах-снах. "Хочацца паўтарыць тут за Л. Шастовым, — піша Т. Занеўская, — што "мінулае не вяртаецца". Вадалавы адплылі, масты спаленыя, і трэба ісці наперад, у невядомую ды жудасную будучыню". Мне здаецца, што тут Л. Шастоў сказаў не самую лепшую сваю думку. Таму варта паўтарыць за больш фундаментальным Эклезіястам: "Што бывала, тое і будзе: і што рабілася, тое і будзе рабіцца, і няма нічога новага пад сонцам. Бывае нешта, пра што кажуць: "глядзі, вось гэта новае"; але гэта было ўжо ў якава, быўшых да нас". Можна, урэшце, перавесці гэтае песімістычнае прароцтва ў аптымістычную перспектыву хрысціянскай папраўкай да эліністычнага па духу рэфрэну Эклезіяста. Замест "няма памяці аб мінулым" скажаць следам за М. Багдановічам: "Усё мінае, праходзіць, як дым, // Светлы ж след будзе вечна жывым".

Уладзімір КОНАН.
(Заканчэнне будзе).

У Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі Рэспублікі Беларусь незвычайна прэм'ера новага сезона — балет "Шахразада" на музыку М.Рымскага-Корсакава. Яркі, бліскучы спектакль балетнага трупы тэатра прысвячае 150-годдзю вядомага рускага кампазітара.

Стварылі спектакль пастаноўшчык-балетмайстар з Масквы заслужаная артыстка Расіі Ларыса Трамбаўельская, дырыжор Анатоль Лапуноў, аформіў — заслужаны мастак Расіі Лёў Саладоўнікаў. Працаваў калектыв пад кіраўніцтвам галоўнага балетмайстра тэатра Ніны Дзьячэнка.

Разам з аднаактовым балетам "Шахразада" было паказана канцэртнае аддзяленне, якое складалася з харэаграфічнай мініяцюры "Па-дэ-катра" Цэзара Пуні і фрагментаў з вядомых балетаў. Перанос харэаграфіі "Па-дэ-катра" ажыццявіла для мінскага тэатра заслужаная артыстка Расіі, у мінулым балерына Марыінскага тэатра [г. Санкт-Пецярбург] Ксенія Тэр-Сцяпанавна.

НА ЗДЫМКУ: сцена з балета "Шахразада".

Фота А.НІКАЛАЕВА.

Мікола Нікалаеў:

"МОЙ НАЙПЕРШЫ КЛОПАТ — ПРА РАДЗІМУ"

(Заканчэнне.
Пачатак на 4-й стар.)

мною цэлы дзень, то... Аднак адны дзверцы да гэтага сакрэту магу адчыніць: першую і трэцюю суботу кожнага месяца мяне можна знайсці а 16-й гадзіне ў этнаграфічным музеі, дзе збіраецца наша беларуская суполка...

... намеснікам старшыні Рады якой вы маеце гонар быць. Ці не стамляе вас такая напружаная — ад відна да цямяна — дзейнасць: чыста адміністрацыйная праца, навуковыя пошукі, а тут яшчэ і суполка!

— Наадварот! Суполка — гэта тая адтуліна, якая дазваляе глынуць свежага паветра і набрацца сіл, а найперш — пачуць родную мову і проста адвесці душу ў сяброўскай размове.

— А калі ўспомніць яшчэ пра адну вашу інастасць — тэлезоркі... Во, бачыце, — і ўсімхнуліся! Згодзен, што жарт ёсць жарта, але тое, што вы — амаль нязменны вядучы ў перадачах Беларускага тэлебачання, якое час ад часу знаёміць гледачоў з жыццём беларускай дыяспары ў Санкт-Пецярбургу, адмаўляць нельга. Вы не баіцеся тэлекамеры?

— Я яе паважаю. Як яшчэ адзін сродак данесці інфармацыю да суайчынікаў. А ў час здымкаў — імкнуся пра яе не думаць. Мой найпершы клопат — пра Радзіму. Не толькі тады, калі я стаю перад камерай.

— І яшчэ адно пытанне: ці марылі вы, колішні наваградскі хлопчык, што трапіце некалі ў Пецярбург і будзеце працаваць у слаўтай бібліятэцы!

— Ніколі!

— Тады як вы апынуліся тут! — Відаць, першае зерне закінула ў свядомасць ці, лепей, падсвядомасць Фрыда Давыдаўна Гурэвіч, якая вяла раскопкі ў Наваградку. Мы з хлопцамі тады проста зараблялі грошы. Але ў тым, як яна ставілася да сваёй працы, а таксама да нас, было штосьці такое, што пакінула след. Яшчэ адзін след застаўся ад Міхася Ткачова, тады яшчэ маладога. Памятаю, як

ён насіў на руках Марыну Уладзі, якая знайшла колькі некінематаграфічнага часу, каб завітаць на раскопкі.

Напэўна, пад уплывам двух гэтых падзей — Гурэвіч і Ткачова — я абраў сваёй спецыяльнасцю гісторыю. Пасля заканчэння БДУ меркаваў паступіць у аспірантуру, але не меў рэкамендацыі партыйнай арганізацыі, хаця за рэфэрат "Картаграфія Беларусі" атрымаў пяцёрку. Трэба было набыць працоўны стаж. І я паехаў у Ленінград, каб, працуючы там, мець большы доступ да гістарычных крыніц і дакументаў, якіх на Беларусі не было. Вольным слухачом наведваў Ленінградскі ўніверсітэт, дзе пазнаёміўся з сапраўднай арганізацыяй навукі, з гісторыяй кніжнай навукі (дарэчы, Беларусь і дагэтуль не рыхтуе выкладчыкаў палеаграфіі — умення чытаць старажытныя рукапісы), карацей, атрымаў магчымасць адукаваць сябе.

— Дык мо варта падзякаваць тым партыйцам, якія адмовілі вам у рэкамендацыі!

— На лёс не трэба крыўдаваць. Трэба ўмець да яго прыслухоўвацца.

— Можна хіба лёс падказаў вам... яшчэ там, у Наваградку!

— Ведаецца, калі я быў малы (а ў нас, у хлапцоў, была завядзёнка — скочвацца з Замкавай гары), дык вось, помню, калі скочваўся, то лез назад, на гэту гару, высокую, да неба... чапляўся за траву, за што мог, абы далезці, бо не далезці было ганьбай, і калі стамляўся, туліўся да зямлі. І пах яе чуюцца мне і дагэтуль. Не якой-небудзь, не проста зямлі, а менавіта Наваградскай, роднай, сваёй... І калі бывае цяжка, я кажу сабе: "Супакойся! Перадыхні! Набярыся сіл!" І яны вяртаюцца праз гэты ўспамін. Хіба пасля гэтага не будзеш удзячны тым мясцінам, дзе правёў сваё дзяцінства?! Хіба не паклапоціцца, жывучы так далёка ад Радзімы, каб зрабіць што-небудзь карыснае для роднай Наваградскай зямлі, для ўсёй Бацькаўшчыны?!

Гутарку меў
Анатоль КІРВЕЛЬ.

СПАДЧЫНА

СМАЛЯНЫ

(НАРЫС З ГІСТОРЫІ ВЁСКИ)

Сённяшнія Смаляны — невялікая вёска ў Аршанскім раёне Віцебскай вобласці, размешчаная паблізу перакрываўнага аўтамабільных дарог на Оршу і Багушэўск. Аднак яшчэ на пачатку бягучага стагоддзя гэта было досыць вялікае ды прывабнае мястэчка над ракой Дзярноюйкай, якое па адміністрацыйным дзяленні належала да Аршанскага павета Магілёўскай губерні. Тут жыло каля чатырох тысяч чалавек, пераважную большасць сярод якіх складалі яўрэі, было 4 царквы, каталіцкі касцёл, синагога ды 4 малітоўныя школы. У мястэчку дзейнічаў ца-

гельны завод, сыраварня, існавалі бальніца і аптэка. Смаляны маюць багатую і цікавую гісторыю, да якой неаднойчы спрабавалі прыступіцца як спецыялісты-навукоўцы, так і аматары-краязнаўцы. Аднак грунтоўна распрацаванай ды абагульняючай усе звесткі працы па гісторыі вёскі, на жаль, не існуе і зараз. Абапіраючыся на дасягненні сваіх папярэднікаў, паспрабуем падзяліцца з шанюнымі чытачамі некаторымі вынікамі ўласных архіўных росшукаў ды бібліяграфічных знаходак.

БОНА СФОРЦА І ІНШЫЯ

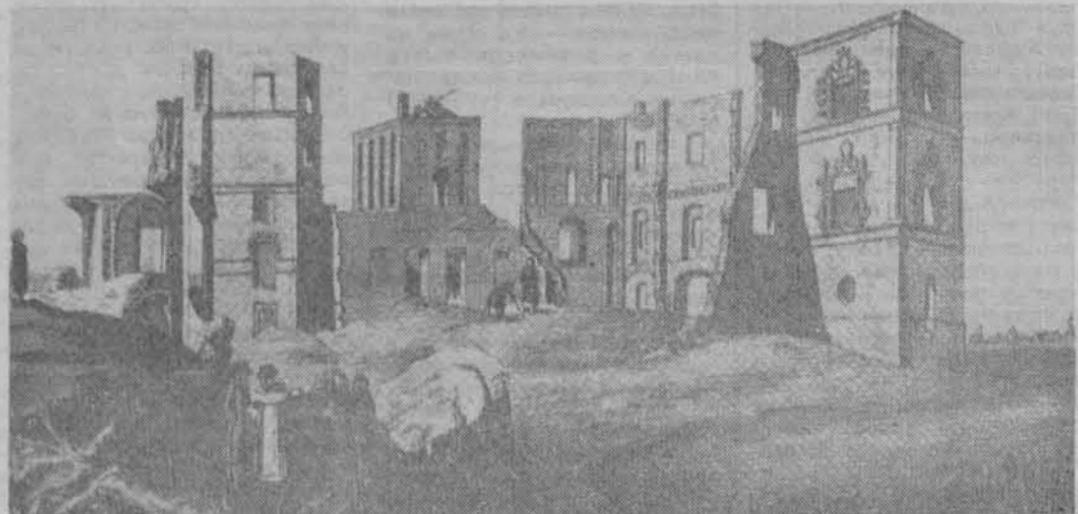
У цікавай і змястоўнай кнізе сп. А. Шынкевіча "Аршанская даўніна" ў дачыненні да Смалян згадваецца наступная прыгожая легенда, якую мясцовыя жыхары распавядаюць пра тутэйшы замак: "У цёмныя восеньскія ночы, калі туман ад Дзярноюйкай ахінае вежу знізу і толькі верхняя яе частка застаецца бачнай, нагадваючы фантастычны прывід, у вонках, якія робяцца падобнымі на вочныя дзіркі шпілета, запальваецца таёмнічае святло. Аднекуль з-пад зямлі чуюцца дзіўная музыка, і паказваецца жанчына ў белым адзенні. Яна доўга-доўга моўчкі ўглядаецца ўдалеч, прыслухоўваецца да начной шпінні... Паводле падання, гэта і ёсць каралева Бона, чым імем тубыльцы найчасцей называюць колішні замак". На жаль, гэтая легенда, як і шмат якія іншыя народныя паданні, не мае з гістарычнымі фактамі нічога агульнага. Дастаткова прыгадаць, што смалянскі замак быў узведзены на пачатку XVII стагоддзя, у той час як каралева Бона памерла яшчэ ў 1557 годзе.

Самы ранні з вядомых сёння дакументаў, у якім згадваюцца Смаляны, адносіцца да 1484 года. У ім паведамляецца аб тым, што вялікі князь Казімір аддаў "имене на имя Смоляне" князю Сямёну Іванавічу Бельскаму. Пасля ад'езду князя Сямёна ў Маскву Смаляны зноў перайшлі ў разрад вялікакняскіх уладанняў. У 1501 годзе гэты маёнтак атрымала Алена, жонка вялікага князя Аляксандра Ягелончыка, у 1522 годзе — князь Канстанцін Астрожскі і яго сын Ілля. На пачатку 1540-х гадоў "двор Смолняны (...) держал городничий городенский князь Семен Богданович Одинцович". З 1543 года Смаляны амаль на тры стагоддзі перайшлі ва ўласнасць славутага роду князёў Любартавічаў-Сангушкаў. На пачатку XVI стагоддзя род Сангушкаў герба "Пагоня" яшчэ падзяляўся на тры лініі (дзе з якіх праз некаторы час цалкам выгаслі). Князь Васіль Міхайлавіч належаў да ковельскай лініі, што мела вотчыны на Вальні і часткова на поўдні Беларусі. З таго часу, як у 1518 годзе князь дамогся атрымання ад караля Жыгімонта I прывілея на магдэбургскае права для свайго радавога маёнтка Коуля,

да свайго прозвішча ён змог з поўным правам дадаць прыдамак Ковельскі. Гэтае найменне засталася за ім нават пасля таго, калі ў 1543 годзе ён страціў ковельскія ўладанні, саступіўшы іх каралеве Боне ў абмен на маёнтак Смаляны, Абольцы ды Горвал на Віцебшчыне і Міншчыне. Такі абмен мусіў адбыцца з прычыны "великия кривды и втиснения", якія князь Васіль Міхайлавіч Сангушкавіч Ковельскі царпеў ад "брати своею кровное и от инших обоюпных суседов". Каралева Бона сама не валодала Смалянамі, а абмяняла іх на Ковель з дазволу свайго мужа Жыгімонта I Старога, яму яны фактычна і належалі. Аднак па іроніі лёсу імя каралевы, якая хутчэй за ўсё так ні разу і не наведвала Смаляны, трывала замацавалася ў вуснай гісторыі мястэчка, у той час як імёны не аднаго пакалення князёў Сангушкаў незваротна канулі ў Лету.

Людміла ХМЯЛЬНИЦКАЯ.

НА ЗДЫМКУ: І. ПЕШКА. Замак у Смалянах. Канец XVIII — пачатак XIX стагоддзяў.

ХРАМ У ЛЮБАНИ

У Любани прыняла першых прыхаджан праваслаўная царква, пабудаваная па шматлікіх просьбах жыхароў

раёна. Узводзілі храм усім мірам, у баку не застаўся ніводзін працоўны калектыў — хто грашыма дапамог, хто буд-матэрыяламі. Адкрыццё царквы супала з правядзеннем раённага сельскагаспадарчага кірмашу-продажу. Хтосьці нават хва-

ляўся, каб гэта не перашкодзіла ўрачыстасці. Хваляванні аказаліся дарэзнымі. У царкве, як гавораць, і яблыку не было дзе ўпасці. Першую службу правёў мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, патрыяршы экзарх усёя Беларусі Філарэт.

ПРАЧЫТАЙ УВАЖЛІВА!

Пасля распаду Савецкага Саюза і адпаведна — раздзялення савецкіх пасольстваў на расійскія, украінскія, беларускія і іншыя нашы суайчыннікі сутыкнуліся з праблемай атрымання віз у краінах іх пражывання. У сваіх пісьмах у рэдакцыю "Голасу Радзімы", прыватных гутарках людзі скардзяцца на тое, што не могуць знайсці дыпламатычнае прадстаўніцтва Беларусі, не ведаюць яго адрас. Ідучы насустрач шматлікім пажаданням замежных суайчыннікаў, газета "Голас Радзімы" будзе рада дапамагчы ім і змяшчае на сваіх старонках адрасы і тэлефоны пасольстваў і консульстваў Рэспублікі Беларусь, якія адкрыліся за апошні час у далёкім і бліжнім замежжы.

Гэты спіс нашых прадстаўніцтваў мы будзем рэгулярна друкаваць у газеце. Ён будзе падаўжацца па меры адкрыцця новых пасольстваў і консульстваў Рэспублікі Беларусь за мяжой.

1. Пасольства Рэспублікі Беларусь у ЗША
1619 New Hampshire Ave. N.W. Washington D.C. 20009, tel. 202-986-1604.
2. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Швейцарскай Канфедэрацыі, Пастпрэдства Рэспублікі Беларусь пры Міжнародных арганізацыях у Жэневе
Av. de La Paix 15, 1201 Geneve, Suisse [8-104122] tel. 733-18-70.
3. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Аўстрыя, Пастпрэдства Рэспублікі Беларусь пры міжнародных арганізацыях у Вене
Erzherzog Karl-Strasse 182, Vienna a-1220 Austria, tel. 229-352.
4. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Французскай Рэспубліцы, Пастпрэдства Рэспублікі Беларусь пры ЮНЕСКА
1, rue Miollis 75015 Paris, tel. [8-10-331] 43-80-08-92.
5. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча [Варшава]
Warsaw Athenska Street 67, tel. 17-39-54.
6. Генеральнае Консульства Рэспублікі Беларусь у Гданьску
Тэл. 41-00-26 або 41-40-26, Гданьск.
7. Пасольства Рэспублікі Беларусь у дзяржаве Ізраіль
2 Hoffmann Strasse (Belt Hatexill) Tel Aviv, Israel. Tel. 510-22-36, 510-23-37.
8. Пасольства Рэспублікі Беларусь у ФРГ
Waldstrasse 42, Postfach 200908, 5300 Bonn 2 v Bad-Godesberg, BRD. Tel. [0228] 31-88-40.
9. Пасольства Рэспублікі Беларусь у КНР
Ul. Duntch Zhi Man Jai, Beifch Zhun Tse, D. 4. Beijing. Tel. 532-64-26.
10. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі
вул. Марасейка, 17, 101100, г. Масква. Тэл. [095] 924-70-31.
11. Пасольства Рэспублікі Беларусь на Украіне
Тэл. [044] 293-63-41.
12. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы
вул. Раўгіклас, 25, Вільнюс. Тэл. [0122] 26-03-17.
13. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Латвійскай Рэспубліцы
г. Юрмала, санаторый "Беларусь". Тэл. [0132] 75-13-30, [75-26-45].
14. Генеральнае Консульства Рэспублікі Беларусь у Вялікабрытаніі
1, St. Stephan's Crescent, Bayswater, London W 25 QT. Tel. 221-39-41.
15. Генеральнае Консульства Рэспублікі Беларусь у Балгарыі
Тэл. 66-88-19 і 66-21-47.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках "Голасу Радзімы", не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты "Вечерний Минск".
Аддрукавана ў друкарні "Беларускі Дом друку".
Індэкс 63854. Зак. 1590.
Падпісана да друку 8. 11.1993 г.